

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

**JURE ROSULNIK
MENTOR: doc. dr. DAMIJAN GUŠTIN**

INTERVENCIJA SZ V AFGANISTANU 1979-1989

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2003

KAZALO

1. UVOD	4
2. METODOLOŠKI, HIPOTETIČNI IN TEORETIČNI OKVIR ANALIZE	6
2.1. OPREDELITEV PREDMETA ANALIZE	6
2.2. CILJI ANALIZE	6
2.3. HIPOTEZE	7
3. OSNOVNE KARAKTERISTIKE AFGANISTANA	8
3.1. OZEMLJE IN MEJE	8
3.2. PREBIVALSTVO	9
3.3. GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI	9
3.4. GOSPODARSTVO	12
3.5. PROMETNICE	12
3.6. KULTURNE POSEBNOSTI	13
4. ZAOSTROVANJE RAZMER MED SOVJETSKO ZVEZO IN AFGANISTANOM	14
4.1. ZGODOVINSKA PERSPEKTIVA	14
4.2. DAUDOV DRŽAVNI UDAR	15
4.3. DRŽAVNI UDAR LETA 1978	16
5. SOVJETSKA VOJAŠKA INTERVENCIJA	17
5.1. TOK OPERACIJE	18
6. FAZE VOJNE V AFGANISTANU 1979-89	21
6.1. VOJAŠKA MOČ STRANI UDELEŽENIH V VOJNI	22
6.1.1. Oborožene sile Demokratične republike Afganistan (OS DRA)	22
6.1.2. Enote Sovjetske zveze v Afganistanu – 40. armada	23
6.1.3. Mudžahedinski uporniki	25
6.2. PRVA FAZA VOJNE (december 1979 - februar 1980)	27
6.3. DRUGA FAZA VOJNE (marec 1980 - april 1985)	29
6.3.1. Spremembe v sovjetski strategiji in taktiki (1980 - 1984)	31
6.3.2. Leta sovjetskih ofenziv (1984 - 1985)	32
6.4. TRETJA FAZA VOJNE (april 1985 - januar 1987)	34

6.4.1 Nadaljevanje sovjetskih ofenziv (1985 - 1986)	35
6.5. ČETRTA FAZA VOJNE (januar 1987 - februar 1989).....	37
7. KRONOLOŠKI PREGLED DOGODKOV	39
7.1. PRVA FAZA VOJNE	39
7.2. DRUGA FAZA VOJNE	40
7.3. TRETJA FAZA VOJNE	41
7.4. ČETRTA FAZA VOJNE	42
8. ORGANIZIRANOST, OBOROŽITEV IN IZURJENOST SOVJETSКИH SIL V AFGANISTANU (40. ARMADE)	43
8.1. ORGANIZIRANOST SOVJETSКИH SIL.....	43
8.2. OBOROŽITEV SOVJETSКИH ENOT V AFGANISTANU.....	43
8.3. USPOSOBLJENOST SOVJETSКИH SIL V AFGANISTANU	46
9. ORGANIZIRANOST, OBOROŽITEV IN TAKTIKA MUDŽAHEDINSКИH UPORNIKOV	48
9.1. ORGANIZIRANOST IN OBOROŽITEV MUDŽAHEDINSКИH UPORNIKOV	48
9.2. TAKTIKA MUDŽAHEDINSКИH UPORNIKOV	52
9.2.1. Zaseda	53
9.2.2. Naskok	55
9.2.3. Minsko bojevanje.....	56
10. VERIFIKACIJA HIPOTEZ IN ZAKLJUČEK	57
10.1. VERIFIKACIJA HIPOTEZ.....	57
10.2. ZAKLJUČEK.....	63
11. VIRI	66
11.1. SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE	66
11.2. SERIJSKE PUBLIKACIJE	66
11.3. ELEKTRONSKI VIRI	68
11.4. PRIROČNIKI	69

1. UVOD

Pričujoča diplomska naloga bo proučevala desetletno vojno tedaj velike sovjetske armade in regularnih vojaških enot Demokratične republike Afganistana proti, vsaj na začetku, maloštevilnim in slabo oboroženim afganistanskim mudžahedinskim upornikom.

Sovjetsko-afganistansko vojno bi lahko označili kot zadnjo pomembnejšo vojno Sovjetske zveze v hladni vojni, celo več, lahko bi jo označili kot zadnjo pomembnejšo vojno v času hladne vojne nasploh. Vojna v Afganistanu je posebna, ker je pomenila upor proti tujemu agresorju, sočasno pa je v državi vihrala tudi krvava državljanska vojna, ki se je nadaljevala tudi po umiku sovjetskih vojaških enot iz Afganistana. To je bila vojna Davida proti Goljatu, v kateri pa Goljat ni zmagal. Kdo je pravzaprav sploh zmagal? Uporniki so dosegli, da so se sovjetske enote po desetih letih vojne morale neslavno umakniti iz Afganistana, sami pa so prav tako utrpeli tako ogromno število žrtev, da bi jih težko označili za zmagovalce. Afganistanski narod je v celotni vojni utrpel okrog milijon žrtev, poleg tega pa je preko pet milijonov beguncev zapustilo državo, kar je zelo velika cena za zmago.

Po sovjetskem zavzetju Afganistana v zimi 1979/80 so uporniki po začetnih vojaških neuspehih začeli izvajati gverilsko bojevanje, na katerega sovjetsko vojaško vodstvo ni bilo pripravljeno. Hkrati ni bilo pripravljeno niti na težak gorati teren. Sovjeti so v Afganistan napotili neustrezno strukturirane vojaške enote, s tem pa so se njihove možnosti za hitro vojaško zmago zmanjšale in začela se je dolgotrajna desetletna vojna. Uporniki so bili v začetnem obdobju zelo slabo oboroženi, vendar se niso predali. Veliko oborožitve so si sčasoma pridobili od vojakov Demokratične republike Afganistana (DRA), ki so se predajali in prestopali na stran upornikov, del oborožitve so po vojaških uspehih zaplenili sovjetom, hkrati pa so med vojno dobivali vse večjo materialno in vojaško pomoč s strani sosednjih držav in zahoda. V skladu z ustrežno taktiko in uporabo orožja ter s podporo lokalnega prebivalstva so uporniki tako uspeli izničiti sovjetsko materialno in vojaško premoč in doseči vse večje vojaške uspehe. Sovjetskim enotam in enotam DRA so zadajali stalne izgube in napadali njihovo moralo tako, da ti nikoli niso vedeli, za katero vzpetino jih čaka zaseda in kateri del ceste po kateri so se gibal bo miniran. Neimenovani mudžahedinski borec je imenoval poraz sovjetskih in vladnih sil in način uporniškega gverilskega boja proti njim kot »smrt zaradi tisočerih ran« (Ostojić, 1978 : 10).

Za sovjetsko-afganistansko vojno velja dejstvo, da je bila to vojna o kateri se veliko govori in malo ve oziroma piše. To lahko potrdim tudi sam, saj sem imel obilo težav pri zbiranju literature. Znano je namreč, da podatkov posredovanih s strani afganistanskih avtorjev ni veliko. Obstaja veliko zapisov na medmrežju, ki pa po mojem niso verodostojni in se med seboj mnogokrat izključujejo. Sovjetska stran o neuspešni deset let trajajoči vojni v Afganistanu do nedavnega ni veliko pisala. Šele trinajst let po koncu vojne je ruski generalštab izdal obsežnejše analize sovjetsko-afganistanske vojne. Poudariti moram, da sem ključne dele diplome gradil zlasti na podatkih ruskega generalštaba ter na analizah neodvisnih zahodnih pisnih virov, ki so med seboj prav tako mnogokrat neenotni, kakor so neenotni tudi v primerjavi z ruskimi viri.

Predstavil sem nekaj izhodišč, na katerih bom gradil analizo sovjetsko-afganistanske vojne. Na tem mestu velja poudariti, da se Afganistan in njegovo prebivalstvo s krajšimi prekinitvami vojskuje že več stoletij zapored, tudi v trenutku samem, z razliko, da ga sedaj napada tista stran, ki mu je v desetletni vojni proti Sovjetski zvezi vojaško in materialno najbolj pomagala.

Naslednjim potencialnim agresorjem na Afganistan bi v poduk dodal še eno misel neimenovanega afganistanskega gverilskega borca, ki pravi, da se afganistanski narod že celotno zgodovino vojskuje, zadnji, kateremu ga je uspelo premagati, pa je bil Aleksander Veliki.

2. METODOLOŠKI, HIPOTETIČNI IN TEORETIČNI OKVIR ANALIZE

2.1. OPREDELITEV PREDMETA ANALIZE

Predmet raziskovanja diplomske naloge je bila deset let trajajoča sovjetsko-afganistanska vojna. Po eni strani bi jo lahko označili kot državljansko vojno med mudžahedinskimi uporniki in vladnimi enotami Demokratične republike Afganistana, po drugi strani pa kot klasično agresijo Sovjetske zveze na neodvisno državo Afganistan. V nalogi bom analiziral dejavnike, ki so pripeljali do intervencije Sovjetske zveze v Afganistanu, potek sovjetske zasedbe Afganistana, razvoj in značilnosti dolgotrajne vojne ter analizo načinov bojevanja in njihovo modifikacijo med samo vojno.

2.2. CILJI ANALIZE

Uvodno analizo bom namenil karakteristikam države Afganistan, in sicer prebivalstvu, geografskim značilnostim, gospodarstvu, prometnicam in kulturnim posebnostim. V tem delu želim desetletno sovjetsko-afganistansko vojno postaviti v okvir, kjer je potekala. Za samo vojno je bil to zelo pomemben dejavnik, kajti prav geografske značilnosti Afganistana, slabe prometne povezave, gorat, neprehoden teren in žilavi, nepopustljivi mudžahedinski borci so narekovali način bojevanja v vojni in na koncu dosegli, da je velika sovjetska armada po desetih letih vojne sklonjenih glav zapustila gospodarsko in vojaško nerazvito državo Afganistan.

V nadaljevanju naloge bom predstavil zgodovinsko perspektivo zaostrovanja razmer med obema državama, katere rezultat je bila sovjetska vojaška intervencija na Afganistan decembra leta 1979.

Osrednji del naloge bo namenjen analizi sovjetske intervencije in zasedbi Afganistana. Analiziral bom vojaško moč strani, ki so bile udeležene v vojni, faze desetletne vojne in njihove značilnosti. Nato bom predstavil organiziranost, oborožitev in izurjenost sovjetskih sil v Afganistanu ter oborožitev, organiziranost in taktiko mudžahedinskih upornikov. Na koncu diplomskega dela bom podal verifikacijo osnovnih hipotez in sklep.

2.3. HIPOTEZE

- *Sovjetska zveza je bila mnenja, da so imeli njeni interesi v Afganistanu legitimno osnovo še iz dvajsetih let 20. stoletja, zato je hotela v Afganistanu na oblasti zadržati prosovjetske sile.*
- *Intervencija se je postopoma razvila v gverilsko vojno, na katero sovjetsko vojaško vodstvo ni bilo pripravljeno.*
- *Afganistan je bil vojaški poligon, na katerem se je preizkušala oborožitev in usklajevala taktika vojskovanja.*
- *Možnosti za vojaško zmago ene ali druge strani so se z uspešno uporniško gverilsko taktiko vojskovanja udejanjale kot "pat pozicija".*

2.4. UPORABLJENA METODOLOGIJA

V diplomski nalogi bom uporabil:

- deskriptivno analizo pisnih in elektronskih virov,
- primerjalno analizo pisnih in elektronskih virov,
- histografsko metodo preverjanja virov.

Osnovni metodološki pristop, uporabljen v diplomski nalogi, je bila deskriptivna analiza pisnih in elektronskih virov. Na njih temelji celotna naloga. Skozi raziskavo sem zaznal mnogokrat občutnejše razhajanje med vsebino pisnih in elektronskih virov. Pri izbiri le-teh, sem za potrebe diplomskega dela, uporabil primerjalno analizo pisnih in elektronskih virov. Glede na čas objave uporabljenih virov, sem upošteval tako vire ki so bili napisani še v času trajanja vojne, kot tudi vire, ki so bili objavljeni pred nedavnim, torej že po koncu vojne. Pri selekcioniranju virov glede na čas objave, sem v diplomskem delu uporabil histografsko metodo preverjanja virov.

3. OSNOVNE KARAKTERISTIKE AFGANISTANA

3.1. OZEMLJE IN MEJE

Afganistan se nahaja na jugozahodnem delu osrednje Azije in meri 647.500 kvadratnih kilometrov površine. Meji na šest sosednjih držav, s katerimi si skupaj deli 5.529 kilometrov meddržavnih meja. Najdaljšo mejo, 2.430 kilometrov, ima Afganistan s sosednjim Pakistanom, 1.206 kilometrov s Tadžikistanom, 936 kilometrov z Iranom, 744 kilometrov s Turkmenistanom, 137 kilometrov z Uzbekistanom, najkrajšo mejo pa ima s Kitajsko na severovzhodu, dolgo 76 kilometrov. Sporna ostaja južna meja s Pakistanom (Durandova linija), katero je odredila Velika Britanija leta 1893 in jo Afganistan ne priznava. Posledica tega je, da na delu ozemlja, ki pripada Pakistanu, živi okoli 8,5 milijona Paštunov in Baluchov, ki se imajo za Afganistance, kar vodi do pogostih sporov obeh držav. (The World Factbook 2001-<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/>)

Slika 1: Afganistan

Vir: UT Library Online - http://www.lib.utexas.edu/maps/cia01/afghanistan_sm01.jpg

3.2. PREBIVALSTVO

V Afganistanu je pred začetkom sovjetsko-afganistanske vojne živel okoli 17-18 milijonov prebivalcev, natančnejših podatkov o številu prebivalstva v letu 1979 ni na voljo, kajti zadnji popis prebivalstva pred začetkom vojne je bil v Afganistanu opravljen leta 1969 (Vojna enciklopedija, 1978 : 50). Značilnost Afganistana je zelo heterogena etnična sestava prebivalstva, k čemer so pripomogle geografske značilnosti države, ki ločujejo plemena med sabo in so mnogokrat ovira za njihovo medsebojno komuniciranje. Najštevilčnejše etnične skupine so tako Paštuni (38%), Tadžiki (25%), Hazari (19%), Uzbeki (6%), medtem ko ostale manjšinske¹ etnične skupine skupaj predstavljajo 12% prebivalstva. Posledica etnične raznolikosti so številni spori med plemeni ter njihova neenotnost glede notranje in zunanjepolitičnih vprašanj. (The World Factbook 2001-<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/>)

Religija v državi je izrazito muslimanska. Večina prebivalstva, kar 84%, je pripadnikov muslimanskih sunitov, medtem ko je 15% muslimanskih šiitov. Ostala verstva predstavlja le 1% prebivalstva.

Jezikovna sestava v Afganistanu je bolj raznolika. Paštunski jezik govori 35% prebivalstva, darijski jezik pa 50% prebivalstva. Plemeni Uzbekov in Turkmenov govorita turški jezik, kar odstotkovno znaša 11% prebivalstva, poleg tega pa je v državi prisotnih še preko trideset manjšinskih jezikov. Fenomen je tudi nizka stopnja pismenosti Afganistancev in posledično nizka stopnja izobraženosti. Pisati in brati zna tako le 31,5% celotne populacije v Afganistanu. (The World Factbook 2001-<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/>)

3.3. GEOGRAFSKE ZNAČILNOSTI

Afganistan je izrazito gorata država, saj kar 4/5 afganistanskega površja predstavlja gorati teren. V osrednjem delu države se razprostirajo številni gorske verige, ki ločujejo severno nižino od južnega visokogorskega sveta. Visokogorski svet zavzema večji del severnega in srednjega Afganistana. Najvišji in najdaljši gorski venec je Hindukush, z najvišjim vrhom Tirach Mirom (7750 m), ki se na severovzhodu orografsko naslanja na Pamir v Tadžikistanu

---

¹ Manjšinske etnične skupine so plemena Aimakov, Turkmenov in Balochov.

in na Karakhorum, hkrati se razteza proti jugozahodu države ter proti Iranu do 1000 metrov nadmorske višine. Vrhovi Hindukusha so v glavnem skalnati, goli in sedem do osem mesecev na leto pokriti z snegom in ledom. Proti severu se Hindukush spušča v visoko ravan ter v gričevnat svet, ki prehaja v ravnico, proti jugu pa pada terasasto in oblikuje široko Hazarajatsko visoko ravan, po kateri teče zgornji tok reke Helmand s pritoki. Večji prehodi preko Hindukusha so Baroghil (3796 m) na črti Chitral v Pakistanu – Wakhanska dolina v Pamirju, Khawah (3547 m) med Badakshanom in Nuristanom, Bahyan (2530 m) na črti Kabul – Mazar-i-Sharif ter prelaz Dorah (4557 m) na črti Fayzabad – Chitral. Najpomembnejši gorski vozeli v Afganistanu je Kuh-i-Baba (5143 m). Od njega se proti zahodu razteza gorovje Paropamisus, ki oži dolino reke Hari Rud in se sestoji iz niza gorskih vencev, od katerih je najvišji Tir Band (3497 m). Na meji s Pakistanom se razteza gorovje Safid Kuh (4775 m), južno od njega pa iz Pakistana v Afganistan prehajata hribovji Kohistan in Sulaiman, ki sta prehodni preko prelaza Khojak na črti Kandahar – Quetta v Pakistanu. (Vojna enciklopedija, 1978 : 50)

Ravnica se razteza na ozkem severnem pasu Afganistana in ob nekaterih ozkih rečnih dolinah, od katerih sta največji Harirudska in Jalalabadska. Visoka ravan med 500 in 1000 metri nadmorske višine na jugu in jugozahodu prehaja v nizko, gričevnato in pol puščavsko pokrajino Dasht-i-Margoh in puščavo Rigestan. (Vojna enciklopedija, 1978 : 50)

S tako geografsko lego in reliefom se Afganistan razlikuje od treh bivših sovjetskih republik², Pakistana in Indije ter otežuje prehod iz srednje Azije proti Indijskemu oceanu in Perzijskemu zalivu in obratno.

Afganistan je bogat s tekočimi vodami. Reke imajo izvire v gorah, so kratkega toka in hidroenergetsko bogate. V reko Amu–Darja³, ki je na severu tudi mejna reka, se iz Afganistana zlije več manjših pritokov, ki imajo izvir v severnem predelu gorovja Hindukush. V zahodnem delu države sta večji reki Hari Rud in Murghar, ki pripadata Afganistanu samo v svojem zgornjem toku. Skozi južni Afganistan teče reka Helmand, ki dobiva največ pritokov iz južnih pobočij gorovja Hindukush. V jugozahodnem⁴ delu so večje reke Kash-Rud, Farah-Rud in Harut-Rud, ki se vse stekajo v Helmendsko jezero. Reka Kabul

---

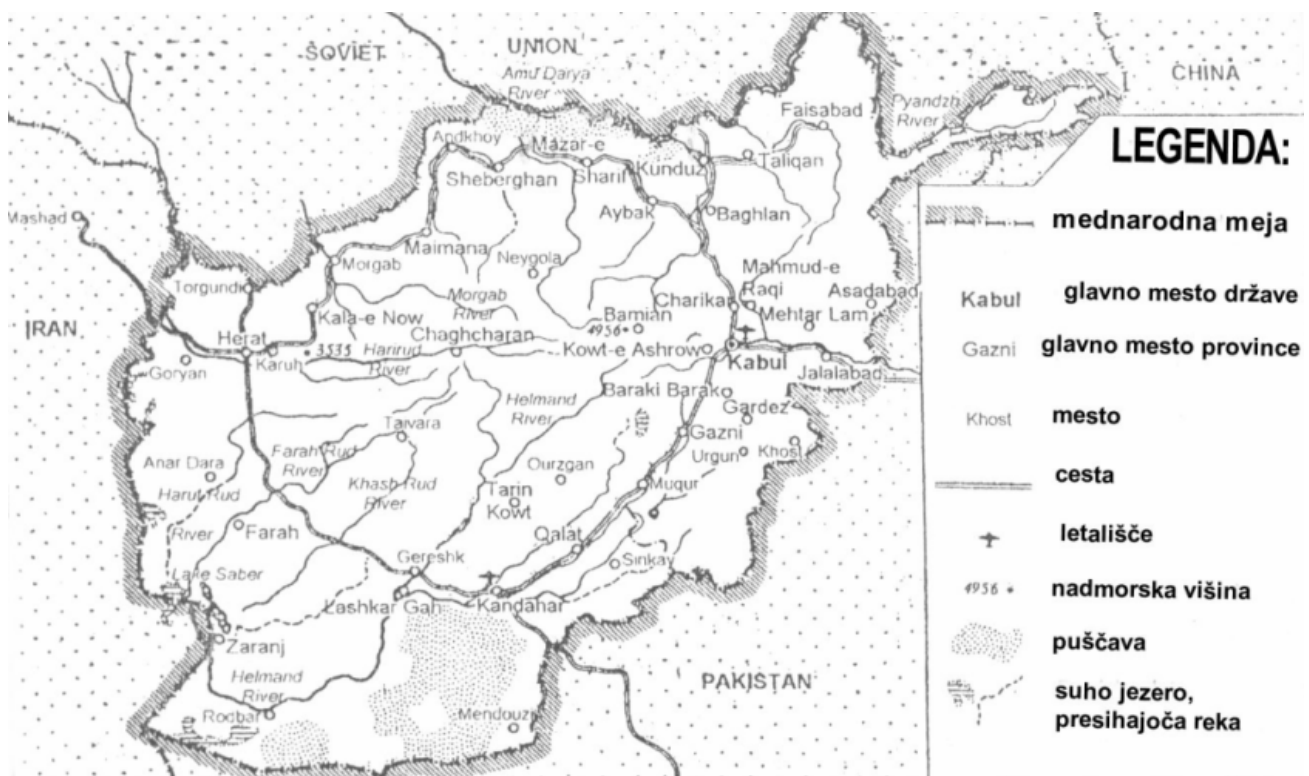
² Danes neodvisne države Turkmenistan, Uzbekistan in Tadžikistan.

³ Reka Amu-Darja je do razpada bivše Sovjetske zveze v svojem zgornjem toku pomenila naravno, okrog 360 kilometrov dolgo mejo med obema državama. (Ostojić, 1987 : 14)

se zliva v reko Ind v Pakistanu in je pomembna, ker po njeni dolini z Indijskega oceana do Afganistana segajo topli vetrovi, ki omogočajo vzgajanje subtropskih kultur na tem območju. (Vojna enciklopedija, 1978 : 51)

Podnebje v Afganistanu je v glavnem gorsko in ostro. V nižinah in rečnih dolinah je večinoma kontinentalno podnebje, deloma tudi subtropsko. Zimske temperature se gibljejo med -9 in -12 stopinj Celzija, poletne temperature pa so zelo visoke, med 35 in 44 stopinjami Celzija. Večji del površja Afganistana ima letno okrog 350 mm padavin, le vzhodni predeli, katere še zajame vpliv monsunov, imajo letno okrog 800 milimetrov padavin. Rastje v ravninah Afganistana je polpuščavsko, v nižjih gorskih predelih, do 1500 metrov nadmorske višine, pa stepsko. Med 1500 in 3300 metri nadmorske višine, se razprostira pas listnatih in iglastih gozdov. (Ostojić, 1987 : 14)

Slika 2: Zemljevid Afganistana

Vir: prirejeno po The Russian General Staff, 2002: 2

⁴ V jugozahodnem delu Afganistana je poleg Helmendskega jezera večje število jezer.

3.4. GOSPODARSTVO

Afganistan je gospodarsko zaostala, izrazito kmetijska država, v kateri je glavna kmetijska panoga živinoreja. Pred začetkom vojne leta 1979 si je okrog 20% prebivalstva lastilo vso obdelovalno zemljo, ki je predstavljala le 5% celotnega površja države. Pomembnejša poljedeljska področja so bila ob dolinah rek Helمند, Kabul, Hari-Rud ter Arghandab, na katerih se je za pospešitev poljedelstva zgradilo veliko namakalnih sistemov. Gojijo žito, sladkorni trs, bombaž, tobak, mak in vinsko trto. Živinoreja je v večini nomadska živinoreja. Vzgajajo goveda, več pasem koz ter karakul ovce. Pred začetkom vojne se je s kmetijstvom ukvarjalo preko 70 % afganistanskega prebivalstva. (Vojna enciklopedija, 1978 : 51)

Industrija se je začela razvijati po drugi svetovni vojni, in sicer lahka in predelovalna industrija. Najpomembnejše dejavnosti so proizvodnja tekstila in sladkorja, predelava kož⁵ in tkanje preprog. Afganistan ima veliko naravnih bogastev. Obstajajo velika nahajališča premoga, boksita, bakra, svinca in kroma, ki pa so večinoma slabo izkoriščena. Zaloge zemeljskega plina se ocenjujejo na več kot 100.000 milijonov kubičnih metrov, obstajajo pa tudi manjše zaloge nafte. Oba naravna vira sta se deloma začela izkoriščati v 70. letih prejšnjega stoletja. Zgrajenih je bilo tudi 120 kilometrov naftovoda, ki povezuje Mazar-i-Sharif z bivšo Sovjetsko zvezo, danes s Tadžikistanom. (Vojna enciklopedija, 1978 : 51)

3.5. PROMETNICE

Največje ovire za boljše izkoriščanje naravnih bogastev in hitrejši gospodarski razvoj Afganistana so vsekakor vojne in pomanjkanje prometnic. Železnic Afganistan⁶ praktično nima, cestna mreža se v zadnjem času širi, vendar zelo počasi. V državi je bilo pred napadom SZ leta 1979, 17.000 kilometrov cest, od tega 4.300 kilometrov asfaltiranih (Vojna enciklopedija, 1978 : 51)

Glavno prometno središče je prestolnica Kabul, glavna avtomobilska cesta povezuje Iran in Herat, pri Heratu pa se en prometni krak obrne proti severu in preko Mazar-i-Sharifa in Hindukusha vodi v Kabul, drugi prometni krak pa vodi na jug preko Shindanda in Faraha do Kandaharja, kjer se en prometni krak obrne proti Pakistanu, drugi pa vodi do Kabula. Namen

---

⁵ Afganistan je poznan po strojenih kožah, zlasti po kožah jagnjetine, proizvodnji preprog, volne in svile.

⁶ Po podatkih iz leta 2001 ima Afganistan 24,6 kilometra železnic. (The World Factbook 2001-<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/>)

te krožne avtoceste, ki je bila zgrajena z občutno pomočjo Sovjetske zveze je bil, da je Sovjetska zveza vsa važnejša območja Afganistana povezala s prometnim sistemom SZ preko Termeza na severovzhodu in Kushka na severovzhodu. S sovjetsko pomočjo je bilo v Afganistanu zgrajenih tudi nekaj letališč, ki lahko sprejmejo največja transportna in bojna letala, kar je bilo zelo pomembno za prisotnost in angažiranost njihovih sil v afganistanski vojni (Ostojić, 1987: 15-16).

3.6. KULTURNE POSEBNOSTI

Na kulturno samosvojost afganistanskega naroda v največji meri vplivata islamska vera in goratost države. Navedena dejavnika pomembno zaznamujeta ljudske navade in običaje, kulturo, odnose znotraj družbe ter odnose naroda nasproti ostalemu svetu. Afganistance krasijo mnoge lastnosti, skupne ostalim planinskim narodom, kot so individualnost, samostojnost ožje skupnosti, samozadostnost, tesna družinska povezanost, nasprotovanje spremembam, vzdržljivost, hrabrost in žilavost, hkrati pa tudi spori in konflikti. Omenjene lastnosti in težko dostopen teren dajejo tudi majhnim narodom, kakršen je afganistanski, možnosti za obrambo pred fizično in kulturno invazijo mnogo večjih in močnejših držav. (Ostojić, 1987 : 29)

Osnovna enota družbe v Afganistanu je družina. Družinske vezi so že tradicionalno zelo močne, kar je v nasprotju z meddružinskimi odnosi, za katere so značilni neprestani spori in konflikti. Čeprav je sovraštvo med družinami nekaj običajnega, se v primeru zunanjih groženj družine poenotijo in pozabijo na tradicionalne spore in rivalstvo ter se s skupnimi močmi zoperstavijo nasprotniku. Če je osnovna enota družbe družina, je osnovna politična enota vas. V Afganistanu je okrog 25.000 vasi, v vsaki vasi pa je od 10 do 35 družin. V vaseh živi okrog 85% prebivalstva države. Z obzirom na vse že omenjeno, so te vasi nekakšne »mini države«, avtonomne, samozadostne skupnosti, pogosto v sporih s svojimi sosedi in nejeverne do tujcev. Centralna oblast v Kabulu je le redko uspela vzpostaviti dejansko kontrolo na goratih in ruralnih področjih, razen v kriznih obdobjih, ko je država na nemirna področja poslala kazenske ekspedicije, z nalogo pokoriti upornike. Lokalna oblast je običajno poglavar vasi oziroma »malik«, pomembnejše odločitve pa se sprejemajo v neke vrste demokratičnem zboru, imenovanem »jirga«, ki ga sestavljajo vsi polnoletni moški v skupnosti. Plemenska

enotnost je mnogo večja kot enotnost družine ali vasi in je zelo pomembna, kadar vladajo medplemenski spori. (Ostojic, 1987 : 29-30)

4. ZAOSTROVANJE RAZMER MED SOVJETSKO ZVEZO IN AFGANISTANOM

4.1. ZGODOVINSKA PERSPEKTIVA

Interesi Sovjetske zveze, prej carske Rusije, na področju Afganistana obstajajo že od 19. stoletja dalje. Tedaj je bil Afganistan prizorišče imperialističnih nasprotij med carsko Rusijo in Veliko Britanijo. Velika Britanija je želela Afganistan priključiti britansko-indijskemu imperiju, medtem ko je carska Rusija želela prodreti v osrednjo Azijo, da bi nadzirala strateško pomembni gorstvi Hindukush in Peshawar, s čimer bi imela nadzor nad narodi na indijskem polotoku. Leta 1907 sta se Rusija in Velika Britanija dogovorili o svojih interesnih področjih v Aziji, med drugim tudi o Afganistanu. S tem sporazumom je Rusija pristala, da Afganistan pride pod protektorat Velike Britanije. V 1. svetovni vojni je Afganistan ostal nevtralen, leta 1919 pa se je z oboroženim bojem zoperstavil Britancem, ki so po tretji afganistansko-britanski vojni še istega leta morali priznati popolno afganistansko neodvisnost. (Ostojic, 1987 : 17-20) Na izboljšanje rusko-afganistanskih odnosov je vplivala oktobrska revolucija in nova oblast z Leninom na čelu. Leta 1921 je bil podpisan tudi sovjetsko-afganistanski sporazum o prijateljstvu. (Ostojic, 1987 : 31)

Leta 1933 je oblast v Afganistanu prevzel Mohamed Zahir Šah. Štiri desetletja trajajoče obdobje njegove oblasti se omenja tudi kot obdobje relativnega miru v Afganistanu. Vendar je bil mir bolj navidezen kot dejanski. Afganistan so od neodvisnosti dalje nenehno pretresali oboroženi spopadi med različnimi etničnimi skupinami, kar je močno zaviralo vse resnejše poskuse gospodarskega in socialnega razvoja države. Med 2. svetovno vojno je, kljub pritiskom Nemčije in zaveznikov, Afganistanu uspelo ohraniti na nek način »korektno« nevtralnost, podobno kot v 1. svetovni vojni. (Dakič, 2001 : 22)

Kralj Zahir Šah je po 2. svetovni vojni uspel relativno dobro voditi državo tudi v obdobju hladne vojne, v času novih zaostrovanj in delitev interesnih območij med ZDA in Sovjetsko zvezo. Do delnih zaostrovanj je prihajalo s sosednjimi državami, še posebej s Pakistanom⁷.

V tem obdobju so se začela porajati notranja nasprotja med afganistansko mlado inteligenco, ki se je šolala v tujini, in tradicionalno, patriarhalno usmerjeno večino prebivalstva. Slednja je ostro nasprotovala kakršnim koli reformam, ki niso bile v skladu z versko in plemensko tradicijo države. Nasprotja so bila opazna zlasti, ko se je primerjalo urbano in ruralno okolje. Svojevrstna »hoja po vrvi« med interesi ZDA in Sovjetske zveze je Afganistan priključila gibanju neuvrščenih. Sredi šestdesetih let 20. stoletja, je Zahir Šah poskušal notranje razmere umiriti tudi z vzpostavitvijo parlamentarne demokracije, vendar to ni prineslo pričakovanih rezultatov. (Dakič, 2001 : 22)

4.2. DAUDOV DRŽAVNI UDAR

Leta 1965 je bila v državi ustanovljena Narodna Demokratična Partija Afganistana (NDPA). Partija je bila zelo zadržana do marksistično-leninistične orientacije, predvidene reforme v državi pa je v večji meri naslanjala na zahodno koncepcijo razvoja kot na vzhodno. NDPA se je politično postopoma oddaljevala od SZ in se približevala posameznim zahodnim državam. Na naslednjih parlamentarnih volitvah so kandidati NDPA dobili vsega 4 mesta od skupnih 300 mest v parlamentu. (Ostojic, 1987 : 32-33)

17. julija 1973 je general Mohamed Daud⁸ s pomočjo oficirjev in pripadnikov NDPA izvedel državni udar, odstavil kralja Zahirja Šaha, odpravil monarhijo in razglasil Republiko Afganistan. Državni udar je bil predvsem rezultat množičnega nezadovoljstva v državi in političnih ambicij nekdanjega predsednika vlade, generala Dauda, sorodnika in zeta kralja Zahirja. Daud je po izvedenem državnem udaru sam postal predsednik vlade, minister za zunanje zadeve in minister za obrambo. V vodenju države je bil Daud absolutist, odstranil pa je tudi veliko političnih nasprotnikov. V mednarodnih odnosih se je oddaljeval od Sovjetske zveze, postopoma se je želel od nje osamosvojiti, in se približeval islamskim državam.

---

⁷ Spori so bili povezani predvsem z veliko etnično skupino Paštunov, ki živi v Pakistanu na ozemlju, ki je po ustanovitvi Pakistana ostalo v novi državi. (Dakič, 200 : 22)

⁸ General Mohamed Daud je bil premier v vladi Zahirja Šaha. (Dakič, 200 : 22)

Državni udar generala Dauda leta 1973 je ogrožal notranjo in zunanjo varnost države in je bil osnova za naslednji državni udar aprila 1978. (Ostojić, 1987 : 33-37; Dakič, 2001 : 22)

4.3. DRŽAVNI UDAR LETA 1978

27. aprila 1978 se je v Afganistanu zgodil nov državni udar, ki ga so izvedli generali kopenske vojske (KoV) in vojaškega letalstva (VL). Z oblasti so odstranili generala Dauda ter ga usmrtili skupaj z njegovo družino. Oblast je po udaru prevzela levo orientirana stranka Khalq, krila NDPA, država pa je bila pod kontrolo vojaško-revolucionarnega sveta generalov pučistov, ki je bil brez jasnih ideoloških in političnih ciljev⁹. Sovjetska zveza je priznala novo vlado, ni pa dejanskih dokazov, ali je v državnem udaru tudi aktivno sodelovala. 30. aprila 1978 je bila proglašena Demokratična republika Afganistan (DRA). Generalni sekretar NDPA, Nur Mohammad Taraki, je bil imenovan za šefa države, predsednika vlade in vrhovnega poveljnika oboroženih sil. (Ostojić, 1987 : 37)

Taraki ni imel podpore med večino prebivalstva, zlasti zaradi reform, s katerimi je načel tudi vprašanje odprave stare tradicionalne socialne strukture Afganistana. Razmere v državi so se začele hitro zaostrovati. Proti Tarakijevi oblasti je izbruhnil upor na podeželju, ki pa je kmalu prerasel v oboroženi boj in širše gverilsko gibanje mudžahedinov, ki so ga sestavljale številne etnične in tudi politično različne tradicionalistično usmerjene skupine. (Dakič, 2001 : 22)

Podpora Sovjetske zveze v tem obdobju se je okrepila tako na gospodarskem kot na vojaškem področju. Provladne Oborožene sile Demokratične republike Afganistan (OS DRA) so nadzorovale predvsem urbana okolja, na podeželju pa so pobudo vse bolj prevzemale uporniške gverilske skupine. Kljub sovjetski pomoči (svetovalci, materialna oskrba) so bile razmere v provladnih afganistanskih oboroženih silah vse slabše. K temu je pripomogla sama oblast¹⁰, deloma pa tudi širitev uporniškega gverilskega gibanja. (Dakič, 2001 : 22)

Vojaki in celotne enote so dezertirale in se priključevale upornikom, tako da so konec leta 1979 oborožene sile (OS) DRA štejele skupaj le še 40.000 mož, opremljenih s sovjetsko oborožitvijo. Septembra 1979 je v vojaškem udaru oblast prevzel Hafizulah Amin, vendar se

---

⁹ Politična orientacija vojaško-revolucionarnega sveta generalov KOV in VL je temeljila na neuvrščeni, miroljubni koeksistenci in islamizmu. (Ostojić, 1987 : 37)

razmere niso izboljšale (Grau in Nawroz, 1996 – <http://www.bdg.minsk.by/cegi/N2/Afg/Waraf.htm>). Sovjetska zveza je skrbno opazovala spremembo oblasti. Tedanje sovjetsko vodstvo je ocenilo, da Afganistan sicer ima socialistično oblast, vendar takšno, ki bi lahko obrnila hrbet Moskvi. S tem je bil sprožen proces, ki je zapletel Sovjetsko zvezo v krvavo vojno z Afganistanom. (Ostojčić, 1987 : 70)

5. SOVJETSKA VOJAŠKA INTERVENCIJA

Sovjetsko politično in vojaško vodstvo se je konec sedemdesetih let 20. stoletja odločilo, glede na razmere v Afganistanu, vojaško intervenirati. Za to so se odločili na podlagi ocen, da so ZDA po nedavnem porazu v Vietnamu politično in moralno oslABLJENE, da zahodni zavezniki niso posredovali v zvezi z dogodki na Madžarskem leta 1956 in Češkoslovaškem leta 1968 in da ima Sovjetska zveza legitimne interese v Afganistanu še od dvajsetih let 20. stoletja¹¹, kar je nenazadnje Zahod tudi priznaval (Ostojčić, 1987 : 52; The Russian General Staff, 2002 : 10).

Vse omenjeno je nakazovalo, da bi Sovjetska zveza lahko dokončno vključila Afganistan v svoje interesno območje. Sovjetsko vodstvo se je med drugim balo tudi možnosti ponovitve iranske islamske revolucije v Afganistanu, kar bi nedvomno odmevalo tudi v sovjetskih republikah z muslimansko večino med prebivalstvom. Nenazadnje pa si je Moskva želela končno zagotoviti neposredni strateški nadzor v osrednjem delu Azije, nedaleč od glavnih svetovnih nahajališč nafte. (Dakič, 2001 : 23)

Razmere v Afganistanu je hotela Sovjetska zveza urediti z uporabo vojaške sile, kot je to storila že na Madžarskem in Češkoslovaškem. Zlasti sovjetske izkušnje, pridobljene na Češkoslovaškem, so bile po mnenju tedanjega generalštaba sovjetskih oboroženih sil primerne in uporabne tudi v Afganistanu (Dakič, 2001 : 23). Trditev potrjuje dejstvo, da sta bila med načrtovalci napada na Afganistan tudi general Jepišev, ki je načrtoval napad na

---

¹⁰ Oblast je izvajala številne odstavitve, zamenjave, aretacije in celo usmrtitve častnikov OS DRA. (Dakič, 2001: 22)

¹¹ Sovjetsko-afganistansko sodelovanje se je začelo že leta 1919, ko je sovjetska vlada namenila Afganistanu pomoč v višini milijona rubljev v zlatu. Pomoč je zajemala strelno orožje, nekaj letal in opremo za odpor proti Britancem. Podobno pomoč je Sovjetska zveza nudila Afganistanu tudi leta 1924. (The Russian General Staff, 2002 : 10)

Češkoslovaško, ter general Pavlovski, ki je poveljeval v omenjenem napadu. (Grau in Nawroz, 1996 – <http://www.bdg.minsk.by/cegi/N2/Afg/Waraf.htm>).

Sovjetsko vodstvo je 12. decembra 1979 sprejelo odločitev za napad na Afganistan, ki naj bi ga izvedla 40. armada z okrog 80.000 do 85.000 vojaki, pod poveljstvom namestnika obrambnega ministra, maršala Sergeja Sokolova. Mobilizacija in urjenje 40. armade je potekalo na območju današnjega Turkmenistana (The Russian General Staff, 2002 : 10).

Priprave na intervencijo so vsebovale dva dela, političnega in vojaškega. Naloge političnega dela so bile zamenjati državno, politično in vojaško vodstvo Afganistana, postavitve novega predsednika ter priprava propagandno-političnih ukrepov, ki bi ublažile morebitne obsodbe intervencije v svetu. Vojaški del je vseboval vse potrebno za vzpostavitev vojaške kontrole, od izdelave načrta operacije z vsemi potrebnimi detajli, ki bi omogočali čim večjo stopnjo presenečenja, do samega izvajanja bojnih nalog.¹²

5.1. TOK OPERACIJE

Sovjetska intervencija v Afganistanu se je začela 24. decembra 1979 in je bila izvedena z veliko večšine in prebrisanosti. Napad na Kabul je potekal hitro in učinkovito. Dan pred napadom je predsednika Amina celo obiskala sovjetska politična delegacija, da bi odvrnila vsakršen sum o možnem napadu.

27. decembra ob 19. uri so se enote sovjetske armade¹³ s tanki, oklepnimi transporterji in drugimi vojaškimi vozili premaknile z letališča pri Kabulu proti palači predsednika Amina, zgradbi radija in televizije ter ostalim pomembnejšim objektom v mestu. Začetek sovjetske operacije v Kabulu je označila močna eksplozija v glavni telekomunikacijski centrali, ki je onemogočila vse telefonske zveze v mestu. (Kakar, 1995 : 46-47; Ostojčić, 1987: 66)

---

¹² Cilji bojnih aktivnosti v intervenciji so bili: stabilizirati razmere v državi z vzpostavitvijo garnizij in postojank v večjih mestih, ob pomembnejših cestnih komunikacijah in na letališčih ter s klasičnimi okupacijskimi ukrepi utrditi prosovjetsko oblast, zagotoviti vojaško (letalsko, artileriljsko, oklepno, obveščevalno in logistično) podporo prosovjetskim OS DRA, okrepiti enote OS DRA do takšne stopnje, da bi lahko samostojno premagale in uničile upornike ter tako vsaj večjemu delu sovjetskih enot ob minimalnih izgubah omogočile umik iz Afganistana. (Dakič, 2001 : 23)

¹³ V napadu na Kabul in odstavitvi oblasti v Afganistanu so odigrale pomembno vlogo sovjetske specialne enote specnaz.

V času napada v Kabulu ni bilo operativnih enot afganistanske vojske, ker so jih sovjetski vojaški svetovalci v Afganistanu umaknili iz mesta, pod pretvezo, da bi bile čim bolj angažirane proti upornikom na severozahodnem delu države. Tako so bile v mestu le pomožne enote afganistanske vojske in policijske enote, ki so varovale najpomembnejše objekte, ter predsednikova osebna garda. (Ostojic, 1987: 66).

Odstranitev predsednika Amina je bila dosežena zelo hitro, glede na slab odpor tudi z malo izgubami. Nekoliko večji odpor sta nudili le predsednikova osebna garda in enota, ki je varovala stavbo Radia Kabul. Boji so trajali do 23. ure istega dne, v njih pa naj bi po nekaterih podatkih na obeh straneh umrlo 250 ljudi. Torej v vsega štirih urah je bila vzpostavljena popolna kontrola nad mestom in odstranjena vlada predsednika Amina. Predsednik je bil s svojim ožjim vodstvom ubit 28. decembra 1979, novi vodja države pa je postal Barbak Karmal. (Ostojic, 1987 : 66)

Prva enota sovjetske vojske, ki je bila nameščena v Afganistanu, je bila elitna 103. zračnodesantna divizija. Že 24. decembra 1979 se je začel transport divizije na letališče v Kabulu in v letalsko bazo Bagram, kjer je bil že od julija 1979 nameščen bataljon 103. zračnodesantne divizije. Zračni most z obema letališčema je bil vzpostavljen 26. decembra, do začetka operacije pa je bilo nanju prepeljanih okrog 10.000 sovjetskih vojakov z vso potrebno opremo in oborožitvijo, torej kompletna 103. zračnodesantna divizija. Med 24. in 27. decembrom je bilo na teh dveh letališčih opravljenih okrog 350 pristankov letal¹⁴. Poleg vojakov, pehotnega in artilerijskega orožja so bili prepeljani tudi oklepni transporterji, lahki tanki in druga sredstva in oprema. (The Russian General Staff, 2002 : 17; Ostojic, 1987 : 68, 69)

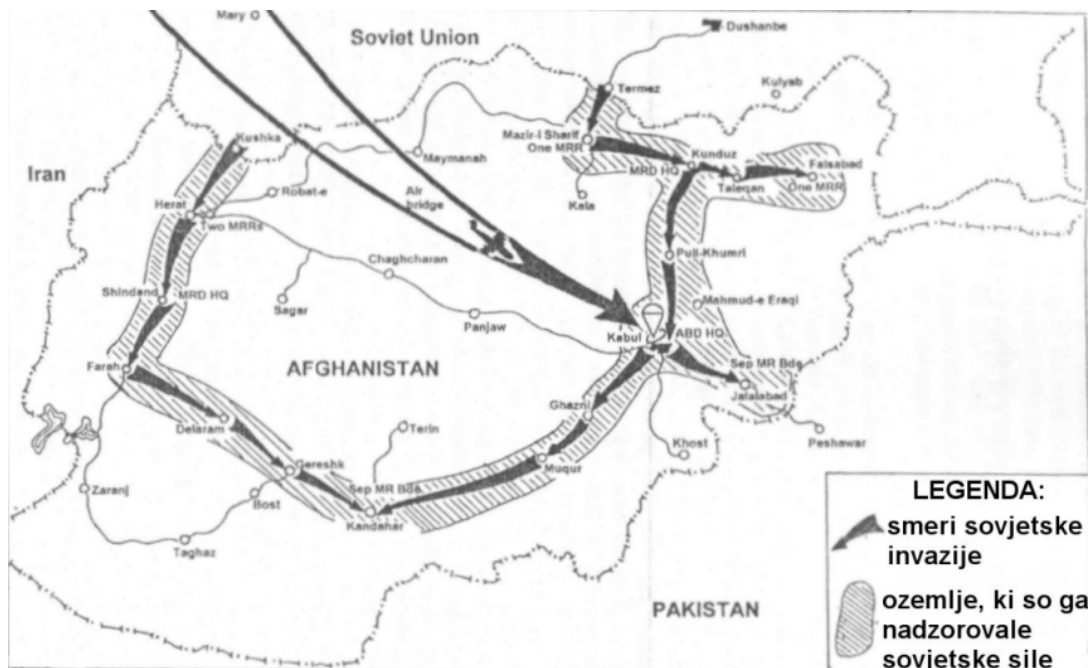
Zračnodesantne in zračnoprenosne enote so bile prepeljane tudi na nekaj drugih letališč, zlasti v Herat in Kandahar. Do začetka operacije v Kabulu je bilo po nekaterih ocenah prepeljanih za moč dveh zračnodesantnih divizij vojakov in opreme. Ena je bila stacionirana na širšem kabulskem področju, druga pa na preostalih letališčih v notranjosti države. (The Russian General Staff, 2002 : 17; Ostojic, 1987 : 70)

---

¹⁴ V zračnem mostu so bila uporabljena letala IL-76, An-12 in An-22, deloma pa tudi potniška letala Aeroflota. V Afganistan so letala iz več letališč v Sovjetski zvezi, zlasti iz moskovskega in turkmenistanskega območja. (Ostojic, 1987 : 69)

Sovjetske oklepnomehanizirane in motorizirane enote so prestopile sovjetsko-afganistansko mejo 27. decembra 1979, na prehodu pri mestu Termez na severovzhodu in pri mestu Kushka na severozahodu. Enote, ki so napredovale v smeri Termez – Kabul, so imele nalogo, da očistijo in zavarujejo teren, po katerem so prodirale, in čimprej prodrejo do Kabula ter se povežejo z zračnodesantnimi silami, z delom sil pa zaprejo smer, ki iz Pakistana vodi v notranjost Afganistana. Glavni del sil, ki so prodirale v smeri Termez – Kabul, so predstavljale enote 357. in 66. motorizirane strelske divizije. (Ostojić, 1987 : 70)

Slika 3: Invazija in okupacija Afganistana

Vir: prirejeno po The Russian General Staff, 2002: 16

Na severozahodu so enote 201. in 360. motorizirane strelske divizije prodirale v smeri Kushka-Herat. Njihove naloge so bile zavzeti pomembnejša mesta, zavarovati komunikacije, vzpostaviti čimprejšnjo povezavo z zračnodesantnimi enotami v heratskem območju in zavarovati prehode proti Iranu. Enote so bile okrepljene z nekaj eskadriljami lovskih letal in bombnikov. Obstoječim štirim motoriziranim strelskim divizijam, ki so že bile na afganistanskih tleh, sta se v kratkem času pridružili še 16. in 54. motorizirana strelska divizija, znatno pa so se okrepile tudi helikopterske sile in taktično letalstvo. Zaradi lažjega vodenja in kontrole teritorija je bil Afganistan razdeljen na dve operacijski coni. (Ostojić, 1987: 70-71)

Enote afganistanske vojske sovjetskim silam niso nudile nikakršnega odpora.¹⁵ Pomembnejši objekti, kot so mesta, letališča in gorski prelazi, so bili zavzeti s skupinskim delovanjem kopenskih sil in desanti helikopterskih enot za taktične namene in s pomočjo letalskih enot, kjer je bilo to potrebno. Na posameznih smereh, ki vodijo v Afganistan iz Irana in Pakistana, so sovjetske enote postavljale minska polja in druga sredstva oviranja. (Ostojić, 1987 : 70)

Sovjetski vojaški vpad v Afganistan je bil klasičen primer kombinirane operacije zračnodesantnih in kopenskih sil. Zračnodesantne sile so s svojim delovanjem omogočile zavzetje najpomembnejših letališč (Kabul, Herat, Kandahar) in ustvarile pogoje za hitre prodore mehaniziranih in motoriziranih enot. Operacija je bila pravočasno in natančno načrtovana, vsebovala je močan dejavnik presenečenja, kar je superiornim sovjetskim enotam omogočalo hitro in natančno izvajanje nalog.

6. FAZE VOJNE V AFGANISTANU 1979-89

Časovno se vojna¹⁶ v Afganistanu, predvsem zaradi postopnega prehajanja iz faze v fazo in glede na potrebe predstavitve posameznih značilnosti v različnih obdobjih vojne, deli na več osnovnih faz. Različna literatura različno opredeljuje in razdeljuje faze sovjetsko-afganistanske vojne. Težava je povezana tudi z verodostojnostjo literature, zato sem se pri analizi faz vojne najbolj naslonil na podatke iz knjige *The Soviet - Afghan war*, ki jo je izdal ruski generalštab, v kateri so faze razdeljene tako:

1. faza : od intervencije decembra 1979 do februarja 1980,
2. faza : od marca 1980 do aprila 1985,
3. faza : od aprila 1985 do januarja 1987,
4. faza : od januarja 1987 do februarja 1989. (The Russian General Staff, 2002: 12-13)

---

¹⁵ Sovjetske enote so v načrtanih smereh napredovale izredno hitro, običajno kar v strmjenih kolonah, s povprečno hitrostjo okrog 30 km/h. (Ostojić, 1987 : 70)

Zaradi lažjega razumevanja bom v nadaljevanju najprej opredelil vse tri udeležene strani v vojni, njihovo približno številčno stanje in oborožitev, medtem ko bom faze vojne v Afganistanu natančneje razdelal v nadaljevanju naloge.

6.1. VOJAŠKA MOČ STRANI UDELEŽENIH V VOJNI

Sovjetska zveza je, kot je bilo že omenjeno, na božični večer leta 1979 vdrla v Afganistan. V treh dneh je imela pod nadzorom vsa ključna mesta in objekte v državi, odstavila in ubila je dotedanega predsednika Amina ter ga zamenjala s »svojim« človekom, Barbakom Karmalom. Sovjetska oblast je menila, da bo že sama prisotnost njihovega vojaškega aparata v Afganistanu dovolj, da se bodo mudžahedinski¹⁷ uporniki prestrašili in umirili. Uporniki so najprej nastopili proti oblasti novega vodje Karmala, kar je dvignilo opozicijska gibanja po vsej državi. Omenjeno dejstvo so spretno izkoristili opozicijski vodje, obtožili Karmala za sovjetskega podložnika in začeli z fizičnimi napadi njihovih privržencev na vojsko DRA, hkrati pa so kljub temu, da ob začetnem vdoru sovjetskih sil niso nudili nobenega odpora, začeli napadati tudi njihove enote. Tako so se v Afganistanu v oboroženem konfliktu soočili vojska DRA in 40. armada sovjetske Rdeče armade na eni strani in slabo oboroženi ter v začetni fazi neorganizirani mudžahedinski uporniki na drugi strani.

6.1.1. Oborožene sile Demokratične republike Afganistan (OS DRA)

Po podatkih zbornika The Military Balance je vojska DRA v letih 1978 in 1979 imela skupno 110.000 vojakov. Od tega jih je bilo 100.000 pripadnikov kopenske vojske, organiziranih v tri oklepne divizije, deset pehotnih divizij, tri gorske in tri artilerijske brigade ter tri artilerijske polke in dva desantna polka. V oborožitvi so imeli 200 tankov T-34, 500 T-54/55 in T-62, 40 amfibijskih tankov PT-76 ter okrog 550 oklepnih transporterjev različnih tipov. Artilerijska oborožitev je vsebovala 900 kosov artilerijskih orožij kalibra od 76 mm do 152 mm, 100 minometov 120 mm in 50 večcevni raketometov. Protiletalsko oborožitev je sestavljalo 350 protiletalskih topov kalibra 37 mm, 85 mm in 100 mm, 20 protiletalskih topov ZSU-23-4. OS

---

¹⁶ Vojna proti sovjetskim silam v Afganistanu, je sočasno pomenila tudi začetek intenziviranja državljanske vojne med uporniškiimi gverilci in OS DRA, ki se je nadaljevala tudi po odhodu sovjetskih sil iz države. (Dakič, 2001 : 25)

¹⁷ Mudžahedin je arabski izraz za pripadnika proislamsko usmerjenih oboroženih skupin; zlasti oznaka za islamske upornike proti sovjetskemu režimu v Afganistanu od leta 1978 naprej. (Leksikon Cankarjeve založbe, 1998 : 675)

DRA so bile po podatkih oborožene tudi z neznanim številom protitankovskih raket tipa »sagger« in »snapper« in protiletalskih raket SA-7. Rezervna sestava kopenske vojske je imela 150.000 pripadnikov. (The Military Balance, 1978-79 : 65)

Vojaško letalstvo (VL) je imelo 10.000 ljudi, 144 vojaških letal, ki so bila razvrščena v 3 bombniške eskadrene z letali IL-28, v 6 lovsko-bombniških eskadronov (4 eskadroni s 50 letali MIG-17 in 2 eskadrona s 24 letali Su-7BM), 3 eskadrene prestreznikov s 40 letali MIG-21 ter v 2 transportni eskadrilji letal An-2, IL-14 in IL-28. Vojaško letalstvo je vsebovalo tudi eskadrilje helikopterjev Mi-4 in Mi-8, divizion protiletalskih raket SA-2 in SA-3 ter protiletalsko artilerijo kalibra 37 mm, 85 mm in 100 mm. Rezervne sile VL so imele 12.000 pripadnikov, katerim je treba prišteti še paravojaško formacijo žandermarije s 30.000 možmi. (The Military Balance, 1978-79 : 65, 66, Ostojić, 1987: 82, 83)

Omenjeno stanje oboroženih sil in oborožitve Afganistana je ocenjeno za obdobje med letoma 1978-79, torej pred vojaško intervencijo Sovjetske zveze. Že leta 1980 se je število pripadnikov s 110.000 zmanjšalo na vsega 40.000¹⁸, medtem ko se je število težke oborožitve celo povečalo¹⁹ (The Military Balance, 1980-81 : 65). V prvih mesecih leta 1980 se je začelo drastično zmanjševanje številčnega stanja OS DRA, ki je bilo več kot prepolovljeno v primerjavi z letom poprej, vzrok za to pa so bile številne izgube v bojih z mudžahedinskimi uporniki in številni dezertjerji²⁰, ki so se priključili upornikom. Upoštevajoč omenjeni dejstvi (izgube, dezertiranja) je vlada DRA ugotovila, da vojska DRA sama ne bo mogla premagati vse številčnejših upornikov.

6.1.2. Enote Sovjetske zveze v Afganistanu – 40. armada

V situaciji, kakršna je vladala v vojski DRA, je bila Sovjetska zveza prisiljena povečevati število svojih enot v Afganistanu. Sredi januarja 1980, ko je bila glavnina sil 40. armade že locirana v Afganistanu, je imela v tej državi skupno 52.000 vojakov. (The Russian General Staff, 2002 : 18)

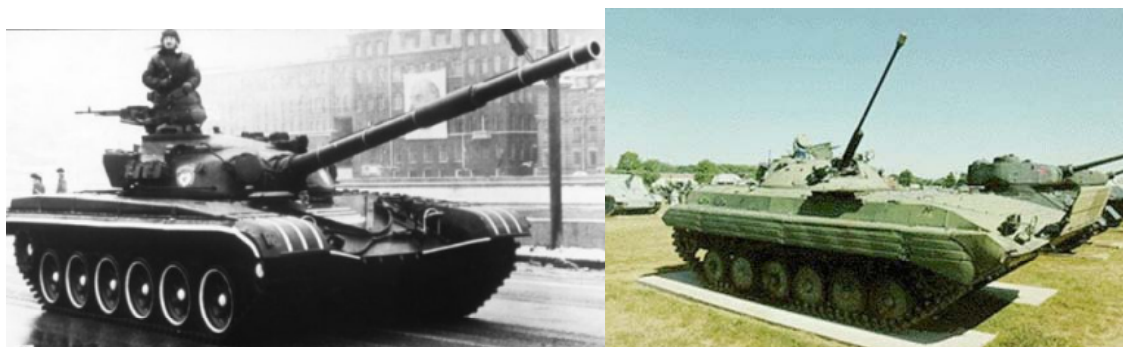
¹⁸ Od 40.000 pripadnikov OS DRA leta 1980 jih je kopenska vojska imela 32.000, vojaško letalstvo pa 8.000. (The Military Balance, 1980-81 : 65)

¹⁹ Sovjetska zveza je opremljala OS DRA z težkim orožjem za boj proti upornikom, zato se je stanje težke oborožitve povečalo kljub drastičnem zmanjšanju števila vojakov v OS DRA.

²⁰ Slabo opremljeni in do nove vlade nezaupljivi pripadniki OS DRA so množično dezertirali in prestopali na stran uporniških mudžahedinov. Že konec leta 1979 in na začetku leta 1980 so se upornikom priključile cele enote vojakov OS DRA iz Herata, Kandaharja in Belahisara. (Ostojić, 1987 : 83)

Konec februarja 1980 je bilo v Afganistanu že okrog 85.000 vojakov, razdeljenih v šest divizij. Tri divizije so bile razporejene na zahodu, proti iranski meji, tri divizije na vzhodu, proti pakistanski meji, medtem ko so bile določene enote ločene od teh divizij in nameščene v Kandaharju in Kabulu. Skladno s povečevanjem števila sovjetskih enot v Afganistanu se je povečevala tudi oborožitev omenjenih enot. Enote so vsebovale vsa takrat najmodobnejša orožja, kot so bojna vozila pehote BMP, tanki T-72 ter bojni helikopterji Mi-24. (Ostojić, 1987 : 83)

Sliki 4 in 5: Tank T-72 (levo) in bojno vozilo pehote BMP-2 (desno)

Vira: http://www.fas.org/man/dod-101/sys/land/row/t-72-DNST8210887_JPG.jpg (levo)
http://www.fas.org/man/dod-101/sys/land/row/bmp2_2.jpg (desno)

Zaradi lažje kontrole nad državo, je vojska SZ v sodelovanju z režimom Afganistan razdelila na sedem vojnih regij. V Konduzu in Faizabadu je bila locirana 201. motorizirana strelska divizija, ki je bila odgovorna za varnost severovzhoda. V Mazar-i-Sharifu je imela sedež 16. motorizirana strelska divizija, ki je varovala pokrajino Balkh in sosednja področja, 275. diviziji pa je bil dodeljen vzhodno srednji del države. Kabul s sosednjimi področji je bil dodeljen 103. zračnodesantni diviziji ter 360. motorizirani strelski diviziji. Za Herat in zahodni Afganistan sta bili zadolženi 54. in 68. motorizirani strelski diviziji, 357. motorizirana strelska divizija pa je bila nastanjena na jugovzhodu Kandaharja. Afganistan je tako spomladi 1980 nadziralo sedem motoriziranih strelskih brigad in ena zračnodesantna divizija, poleg tega pa so imeli Sovjeti v različnih mestih v državi tudi več zračnojurišnih brigad. V sovjetski srednji Aziji je bilo pripravljenih okrog 30.000 vojakov, namenjenih za rezervo na sovjetski meji in za morebitno angažiranje v severnem Afganistanu. Skupno je številka znašala približno 115.000 vojakov, ki so že bili v Afganistanu oziroma so bili pripravljeni za morebitno angažiranje. (Jane's Defence Review, 1983/4; Ostojić, 1987 : 83)

Vendar tudi tako veliko število vojakov po sovjetskih ocenah ni bilo dovolj, da bi se dosegla popolna kontrola nad Afganistanom. Sovjetsko vojaško vodstvo je menilo, da bi bilo potrebno med 250.000 in 400.000 vojakov, a tudi taka količina vojske ni bila garancija za popoln uspeh v Afganistanu.

6.1.3. Mudžahedinski uporniki

Sedež afganistanskega odpora je bil v sosednjem Pakistanu, kjer so se začele formirati različne odporiške skupine. Junija leta 1981 je več odporiških skupin ustanovilo Islamsko zvezo afganistanskih mudžahedinov. V Zvezi sta že avgusta istega leta nastali dve frakciji, in sicer skupina sedmih²¹ ter skupina treh.²² Maja 1985 sta se obe frakciji ponovno združili in nastala je organizacija imenovana Peshawarskih sedem, sestavljena iz sedmih organizacij. Te organizacije so bile Nacionalna islamska fronta Afganistana – *Mahaz-e-Melli Islami*, Nacionalna osvobodilna fronta – *Jebh-e-Nejat-i-Melli*, Islamsko revolucionarno gibanje – *Harakat-e-Inqilab-i-Islami*, Islamska stranka – *Hezb-i-Islami*, Islamska družba – *Jamiat-i-Islami*, Islamska zveza – *Eittihat-i-Islami* in še ena Islamska stranka – *Hezb-i-Islami*. (The Russian General Staff, 2002 : 53)

Omenjene organizacije so bile med seboj zelo različne tako v političnih programih, kot tudi v zadanih ciljih, njihov vpliv pa je močno variiral od regije do regije²³. Razen protisovjetskih čustev in nasprotovanju oblasti v Kabulu so imele malo skupnih točk. Glavna slabost je bila nekoordiniranost skupin. Načini bojevanja so se razlikovali ne samo med skupinami, pač pa tudi znotraj skupin. Uspešnost je omejevalo tudi pomanjkanje vojaške izobrazbe med mudžahedinskimi poveljniki, kajti le okrog 15% jih je služilo v predvojni afganistanski vojski. Ker ni bilo enotnega telesa, ki bi predstavljal vse mudžahedinske skupine in ki bi skrbel za razdeljevanje orožja in pomoč, so bili mudžahedini odvisni zlasti od lastne iznajdljivosti.

Mudžahedinski borci so bili oboroženi lokalni prebivalci, ki so se združili v večje ali manjše, slabo opremljene skupine, ki so se borile proti državni oblasti, njenim oboroženim silam in

---

²¹ Skupina sedmih vključuje bolj fundamentalistične organizacije.

²² Skupina treh vključuje bolj tradicionalistične organizacije.

²³ Odvisen je bil od etnične pripadnosti in avtoritete vodje.

kasneje tudi proti sovjetskim enotam, ki so prišle v Afganistan. Bili so neplačani prostovoljci, z družinskimi obveznostmi (morali so preživljati svoje družine), kar pomeni, da so bili občasni bojovníki.²⁴ Vodili so jih gverilski poveljniki, ki so bili v večini primerov plemenski vodje in lokalni veljaki z omejenim vojaškim znanjem. Na začetku vojne so bili mudžahedinski uporniki zelo primitivno oboroženi. Njihovi arzenali so vsebovali vse od nožev, mečev, pušk še iz časov britanske nadvlade, pa do starejšega orožja sovjetskega porekla, ki se je v državi nabralo skozi dolgoletno vplivanje Sovjetske zveze na Afganistan. Mudžahedinska oborožitev se je začela izboljševati v času vojne, ko je v državo začela prihajati pomoč s sosednjih držav in z zahoda ter ko so se številni pripadniki in enote OS DRA predajali upornikom in jih oskrbovali z orožjem. Veliko orožja so si uporniki²⁵ nabrali tudi z napadi na sovjetske konvoje in postojanke. (Jalali in Grau, 2002 : VII)

Sliki 6 in 7: Mudžahedinski uporniki z zaplenjenim sovjetskim orožjem (levo jurišna puška AK 47 in desno ročno protiotklepno orožje RPG)

Vira : <http://www.afghan-web.com/gallery/hero.jpg> (levo)

<http://www.afghan-web.com/gallery/mujahidrpg.jpg> (desno)

Sovjetska intervencija je močno spremenila naravo mudžahedinskega upora. Oboroženih upornikov je bilo vse več, po nekaterih podatkih naj bilo skozi celotno vojno stalno aktivnih med 150.000 do 200.000 upornikov (Roy, 1991 : 20). Hkrati so se ob sovjetski prisotnosti v Afganistanu zganile tudi njegove sosedne, zlasti Pakistan in Iran, ki sta upornikom zagotavljala predvsem materialno pomoč in oborožitev. Tudi ZDA, LR Kitajska, Velika Britanija, Francija, Italija, Saudska Arabija, Egipt in Združeni Arabski Emirati so začeli mudžahedine preko Pakistana oskrbovati z vojaško, humanitarno in finančno pomočjo. (Jalali in Grau, 2002: VII)

²⁴ "Part time warriors". (Jalali in Grau, 2002 : VII)

²⁵ Veliko orožja so mudžahedini prodali na črnem trgu v Pakistanu, da so lahko preživljali svoje družine. (Jalali in Grau, 2002 : VII)

Upornikom so se priključevali tudi številni muslimanski somišljeniki iz sosednjih islamskih držav, najbolj znan med njimi je danes gotovo Osama bin Laden.

6.2. PRVA FAZA VOJNE (december 1979 - februar 1980)

Prva faza vojne se je začela z intervencijo Sovjetske zveze decembra 1979 (glej poglavje 3.1.1.) in se je končala februarja 1980, ko je bilo v Afganistanu nameščenih že 85.000 vojakov 40. armade sovjetskih oboroženih sil, razdeljenih v šest divizij.

Enote 40. armade sovjetskih oboroženih sil, sprva s poveljstvom v Termezu, pozneje (sredi januarja 1980) pa v Kabulu, v 1. fazi vojne niso uspeli v celoti doseči prvega od zastavljenih ciljev, in sicer stabilizirati razmere ter vzpostaviti nadzor v državi. Je pa sovjetskim enotam uspelo zavzeti strateško pomembne objekte v državi, uvesti okupacijski sistem s klasičnimi ukrepi²⁶, na oblast pripeljati preverjenega človeka, tj. Barbaka Karmala, in za obvladovanje Afganistana vzpostaviti 7 vojaških območij.

Sovjetski vojaški poveljniki v koordinaciji z novim afganistanskim predsednikom Barbakom Karmalom so bili odločeni, da bodo v tej fazi upornike uničile sile DRA, pri čemer jim bodo sovjetske sile nudile vso potrebno pomoč. Zima 1979-80 je bila za sovjetske enote v Afganistanu zelo težavna. Odločitev, da bodo z uporniki opravile sile DRA, je bila napačna, kajti vojaški potencial DRA je bil šibek in neučinkovit. Na drugi strani pa so se mudžahedinske enote, ki so napadale sovjetske sile, pokazale kot precej čvrste in niso odstopale od direktnih spopadov. Neustrezna začetna taktika mudžahedinov, ki so vztrajali v direktnih spopadih s Sovjeti, je sovjetskim silam omogočala, da so uspeli uničiti močna protirevolucionarna gibanja v okolici Faizabada, Talequana, Baghlana in Jalalabada. Vodstvo afganistanske opozicije je po teh dogodkih hitro spoznalo, da če bodo vztrajali v direktnih, konvencionalnih oboroženih spopadih večjih intenzivnosti, jih bo številčno in materialno superioren nasprotnik uničil. Opustili so taktiko odpora večje intenzivnosti s številčno močnimi enotami ter se odločili za razbitje formacije v gverilske skupine, ki so vključevale med 20 in 100 mož. Sovjetske sile so bile tedaj postavljene pred zahtevno nalogo, kako pravilno uporabiti svoje enote in oborožitev proti izredno mobilnim mudžahedinskim skupinam, ki so izvajale gverilsko bojevanje. Poizkusili so z večjimi, kombiniranimi

vojaškimi enotami in s klasičnimi ofenzivami, ki so bile na začetku prve faze vojne uspešne, a proti novim, manjšim mudžahedinskim enotam z gverilsko taktiko bojevanja niso več dosegale pravih uspehov. (The Russian General Staff, 2002 : 18-19)

Sprememba taktike bojevanja upornikov je pomenila temelj za začetek neuspehov sovjetskih sil v Afganistanu. Sovjetske oborožene sile so bile namreč izurjene in pripravljene za klasične, konvencionalne vojne, ki naj bi se vodile na klasičnem bojišču²⁷, niso pa bile pripravljene na šibkejšega nasprotnika, ki se z gverilsko taktiko bojuje na težavnem, gorskem terenu. Hkrati je bilo sovjetsko vojaško vodstvo preveč trmoglavo in zaverovano vase, da bi hotelo spreminjati taktiko in se na novo pripravljati na novega, izrazito šibkejšega nasprotnika. Posledično so se z nepripravljenostjo na težak teren in gverilskega nasprotnika soočili tudi sovjetski vojaki, med katerimi je bilo tedaj v Afganistanu preko 50.000 mobiliziranih rezervistov.

Sovjetske sile so se tako začele soočati z velikimi izgubami, ki so izhajale iz neustrezne taktike in priprave na nasprotnika. Po pričevanjih nekaterih visokih sovjetskih častnikov so bili napadi mudžahedinov na sovjetske enote tako siloviti, hitri in nepričakovani, da so sovjetske poveljnike vseh ravni mnogokrat tako zmedli, da niti niso bili sposobni ukazati povratnega ognja. Ko so to končno storili, je nasprotnik že zapustil svoje položaje in območje brez kakršnih koli izgub. (The Russian General Staff, 2002 : 19)

V prvi fazi vojne je bila večina sovjetskih sil in opreme v Afganistanu (okrog 35%) namenjena varovanju komunikacijskih linij in vladnih objektov, varovanju in obrambi letališč, vojaških objektov ter sovjetsko-afganistanskem ekonomskemu sodelovanju. Veliko enot je bilo potrebnih tudi za varovanje konvojev, kjer so se pojavljale specifične zahteve (zlasti zaradi zahtevnega, gorskega terena), katerim pa sovjetsko vojaško vodstvo ni posvečalo posebnih pozornosti. Tako so sovjetske enote pri varovanju konvojev za seboj postavljale minska polja na smereh, na katerih bi jih utegnil presenetiti nasprotnik. Ker pa so se v prvi fazi vojne sovjetske enote veliko prerazporejale iz enega območja na drugega, je veliko sovjetskih vojakov padlo zaradi lastnih min. (The Russian General Staff, 2002: 19-20)

---

²⁶ Tovrstni ukrepi so: policijska ura, omejitev gibanja prebivalstva med večjimi mesti, uvedba prepustnic za različne kategorije prebivalstva ipd.

²⁷ Kot klasično bojišče so sovjetske vojaške doktrine razumele področje Z Evrope in SZ do Urala.

6.3. DRUGA FAZA VOJNE (marec 1980 - april 1985)

Druga faza sovjetske intervencije v Afganistanu je trajala od marca 1980 do aprila 1985. Tedaj je bilo sovjetskemu vojaškemu vodstvu že jasno, da s hitrim uničenjem upornikov in končanjem vojne ne bo nič. Glavnino bojnih aktivnosti v tej fazi vojne je izvajala sovjetska 40. armada, s katerimi so sodelovale tudi afganistanske enote DRA. 40. armada se je v tem času okrepila z 201. motorizirano strelsko divizijo ter z dvema motoriziranimi strelskima polkoma. Skupno številčno stanje sovjetskih sil v Afganistanu se je tako povzpelo na 81.800 mož, od katerih je bilo 61.800 pripadnikov kopenskih in letalskih sil. Sovjetske enote so bile oborožene z okrog 600 tanki, 1500 bojnimi vozili pehote, 2900 oklepnimi transporterji, 500 letali in helikopterji ter 500 artilerijskimi orožji različnih kalibrov. (The Russian General Staff, 2002 : 20)

Mudžahedinski uporniki, ki so v začetku prve faze vojne utrpeli znatne izgube, so glavnino svojih sil premaknili v hribovite terene, katere je bilo težko doseči in kjer se je težko uporabljala sodobna vojaška tehnika. Dodatna težava za sovjetske enote je bila tudi ta, da so se mudžahedini znali zelo dobro pomešati med lokalno prebivalstvo, tako da jih je bilo zelo težko izslediti. Mudžahedinski uporniki so v tem delu vojne začeli izvajati več taktičnih variant boja. V situacijah, ko so naleteli na številčno premočne sovjetske sile, se nikoli niso spustili v boj, hkrati pa nikoli niso zamudili priložnosti za nenaden napad z namenom presenečenja, navadno s šibkejšimi silami. V tej fazi vojne je oborožena opozicija dokončno opustila pozicijsko bojevanje in začela izvajati manevrsko bojevanje (gverila). Uporniki so vedno sami izbirali, kdaj se bodo borili, kar je tudi eno izmed temeljnih načel gverilskega boja, razen seveda v primerih, ko so bili obkoljeni in niso imeli drugih možnosti. Tedaj so se odločili za bližinski boj, kar je sovjetskim enotam onemogočilo uporabo zračnih sil in omejilo uporabo artilerije. (The Russian General Staff, 2002 : 20)

Moč oborožene opozicije je med vojno vztrajno naraščala. Med letoma 1981 in 1983 je znašalo število oboroženih bojevnikov, ki so bili pripadniki afganistanskih mudžahedinskih skupin, okrog 45.000 mož. Do leta 1985 je število mudžahedinskih pripadnikov naraslo že na 150.000 mož, ki so nadzirali glavna kmetijska področja v državi. Na drugi strani je približno 400.000 sovjetsko-afganistanskih pripadnikov nadziralo glavna mesta v državi in osrednje cestno omrežje. V drugi polovici leta 1984 so mudžahedini začeli formirati tudi tako

imenovane »islamske polke«. Ti polki so bili sestavljeni iz treh do petih bataljonov in so imeli med 500 in 900 mož. Občasno so bili »islamski polki« združeni v »islamske fronte«, ki so šteje več tisoč mož in bile oborožene z gorsko artilerijo, topovi in raketami zemlja – zemlja. (Roy, 1991 : 18-19)

Poudaril sem že, da so mudžahedini v tem delu vojne svoje regionalne baze premaknili v skoraj nedostopne gore in jih močno okrepili z ognjeno podporo. Uporniki so bili običajno združeni v regionalne skupine in oddelke, ki so jih vodili lokalni veljaki in plemenski vodje. Ti so postavljali taktiko in vodili oborožene konflikte na področju, na katerem so živeli. V primeru nevarnosti so se pomešali²⁸ med lokalno prebivalstvo, zaradi česar jih je bilo praktično nemogoče identificirati. Sestava gverilskih mudžahedinskih oddelkov in skupin je bila običajno zelo homogena, kar pomeni, da so bili v enotah le člani ene afganistanske etnične skupine. V večini primerov lokalni vodje in plemenski poglavarji, ki so poveljevali tem skupinam in oddelkom, niso imeli nobenega stika z afganistanskimi revolucionarnimi organizacijami.²⁹ Njihova glavna prednost pred Sovjeti in enotami DRA je bila v aktivni podpori prebivalstva. (The Russian General Staff, 2002 : 24)

Nova težava za sovjetsko-afganistanske enote v tej fazi vojne so postale polvojaške mudžahedinske formacije, ki so bile večinoma organizirane v afganistanskih begunskih taboriščih v Pakistanu in Iranu. Bile so dobro vojaško usposobljene in oborožene ter izredno mobilne, zato niso bile omejene na bojevanje v eni sami regiji. Opravljale so izredno zahtevne operacije, po uspešni izvršitvi le-teh, pa so se hitro vrnile v matične baze, kjer so se popolnile z osebjem, oborožitvijo in spočile svoje vojake. Po izračunih zahodnih analitikov polvojaške sile niso predstavljale več kot 5 do 8% celotnega odpora. Aktivnosti polvojaških sil so imele velikokrat naravo incidenta³⁰, kajti njihovi člani so stalno pobijali, ropali in izsiljevali lokalno prebivalstvo. V 2. fazi vojne je Afganistan zapustilo že okrog 5 milijonov beguncev, mnogi izmed njih pa so se v Afganistan vračali kot dobro oboroženi in izurjeni člani mudžahedinskih polvojaških formacij. Eden izmed poglavitnejših ciljev sovjetskih enot in enot DRA v tej fazi je bil tako zaustavitev množičnih begunskih gibanj iz Afganistana, a so bili vsi vojaški

---

²⁸ Sovpada s teorijo gverilskega bojevanja, ki je postavil Mao Zedong: "Gverilci so ribe, ki plavajo v morju ljudi, in če je temperatura prava, se ribe začno razmnoževati." (Military Review, 1993/3 : 57)

²⁹ Afganistanske revolucionarne organizacije so večinoma delovale iz sosednjega Pakistana in so bile običajno slabo povezane z regionalnimi mudžahedinskimi poveljniki v Afganistanu.

³⁰ Nasilna dejanja polvojaških enot so povzročala zaostrovanja med lokalnim prebivalstvom in vodstvom afganistanske opozicije.

poskusi, da bi zaustavili begunska gibanja iz Afganistana in preprečili prihod novih mudžahedinskih borcev v državo, neuspešni. (The Russian General Staff, 2002 : 24-25)

6.3.1. Spremembe v sovjetski strategiji in taktiki (1980 - 1984)

Spremembe v načinu bojevanja upornikov so prisilile sovjetske poveljnike, da so začeli iskati nove metode za uničenje nasprotnika. Posebno pozornost so začeli namenjati uničenju mudžahedinskih regionalnih baz, ki so jih uporniki preselili v težko dostopne gorske predele. Za te naloge so morali sovjeti zagotoviti veliko število enot in opreme. Glede na to, da je veliko število sovjetskih enot že opravljalo druge naloge, je bilo potrebno za uničevanje mudžahedinskih regionalnih baz združevati enote iz več divizij. Sovjetske enote, ki so opravljale omenjene operacije, so bile običajno sestavljene iz strelsko-motoriziranih, mehaniziranih, zračno-desantnih, artilerijskih in inženirskih enot ter podenot, v skupnem številu med 10.000 in 15.000 vojaki. Operacije so se izvajale na celotnem območju Afganistana, najbolj intenzivno na območju osrednjega cestnega omrežja ter vzdolž afganistansko-pakistanske meje.³¹ (Roy, 2002 : 18)

Do leta 1982 so Sovjeti vztrajali v klasičnih konvencionalnih vojaških operacijah večje intenzivnosti. Približno dvakrat na leto so izvedli velike, dobro planirane ofenzive, ki so temeljile na mehaniziranih in motoriziranih strelskih enotah, ter na taktiki, ki so jo razvili za vojno na evropskem bojišču, medtem ko so letalske in helikopterske enote puščali v rezervi. Takšne ofenzive so zahtevale daljše priprave, zlasti zaradi uporabe težke artilerije, kar je zmanjševalo dejavnik presenečenja pri nasprotniku. Mehanizirane in motorizirane strelske enote, brez ustreznega usposabljanja za bojevanje na specifičnem gorskem terenu, so utrpeli ogromne izgube, hkrati pa niso nikoli zasedle določenega območja za več kot dva tedna. Po zasedbi določenega ozemlja so namreč sovjetske enote zamenjale enote DRA, ki pa so bile vojaško zelo nezanesljive in so osvojeno ozemlje hitro izgubile. (Roy, 1991 : 18)

Prva velika ofenziva sovjetskih enot v Afganistanu je bila izvedena v dolini Kunar, ob pakistanski meji, marca 1980. Sledili sta ji velika ofenziva v dolini Panjšir,³² septembra

---

³¹ Iz Pakistana so mudžahedini dobivali največ pomoči, vzdolž afganistansko-pakistanske meje pa je bilo tudi zelo močno odporniško gibanje.

³² V dolini Panjšir so skozi celotno vojno potekali najbolj srčiti boji. Sovjeti so med letom 1979 in umikom deset let kasneje izvedli devet velikih ofenziv na dolino Panjšir, vendar jo niso nikoli zasedli. Dolino je branil

1980, in ofenziva v Lowgarju, decembra 1980. Težki boji so se tega leta odvijali tudi v okolici Herata. Sicer pa je bila značilnost sovjetsko-afganistanske vojne ta, da so glavna krizna žarišča, kjer so se odvijali najhujši boji, ostala skozi celotno vojno ista. Najpomembnejši boji so potekali v dolinah Panjšir in Paktia, v Lowgarju, Kabulu, Heratu, Kandaharju in Mazar-i-Sharifu. Sovjetske sile so bile koncentrirane vzdolž glavnih prometnic v državi in ob pomembnejših mestih, razen ob mestih vzdolž afganistansko-pakistanske meje, z izjemo Jalalabada. (Roy, 1991 : 18)

Od leta 1982 so Sovjeti začeli v bojih z mudžahedini uvajati spremembe v taktiki in opremljenosti svojih enot. Ofenzive so začeli izvajati na drugačen način. Začelo se je s kombinacijo letalskega in artilerijskega obstreljevanja nasprotnika, običajno že nekaj dni pred samim začetkom ofenzive, nato je sledilo helikoptersko izkrcanje enot za nasprotnikov hrbet, šele zatem je sledil napad motoriziranih in mehaniziranih enot. Omenjene taktične spremembe izvajanja ofenziv so se prvič v praksi pokazale v četrti sovjetski ofenzivi na dolino Panjšir, maja 1982. Rezultati sprememb sovjetske taktike so bili zgolj v večjih človeških in materialnih izgubah na obeh straneh, medtem ko večjih osvajanj terena tudi ta taktika Sovjetom ni prinesla. So pa uspeli mudžahedinom prizadejati večje izgube in presekati njihove oskrbovalne poti. (Roy, 1991 : 18)

Vojaški neuspehi in smrt Leonida Brežnjeva novembra 1982 je na Sovjete vplivala tako, da so januarja 1983 z Ahmedom Massoudom podpisali 12-mesečno prekinitev ognja, brez kakršnegakoli upoštevanja afganistanskih oblasti v Kabulu. Zato leta 1983 ni bilo nobenih večjih ofenziv in bojev. Začelo se je obdobje »pat pozicije«, v katerem nobena stran v vojni ni dosegala večjih prednosti.

6.3.2. Leta sovjetskih ofenziv (1984 - 1985)

Leta 1984 je Sovjetska zveza nadaljevala z vojaško eskalacijo v Afganistanu. Najverjetnejši razlog za to je bilo najbrž dejstvo, da je sovjetsko vojaško vodstvo v času 12-mesečne prekinitve ognja imelo dovolj časa, da je analiziralo vzroke za dotedanje vojaške neuspehe in pripravilo bolj učinkovite metode boja proti gverilskemu nasprotniku. Številne oklepne enote niso bile več glavno orožje sovjetskih enot proti mudžahedinom, to vlogo so prevzele letalske

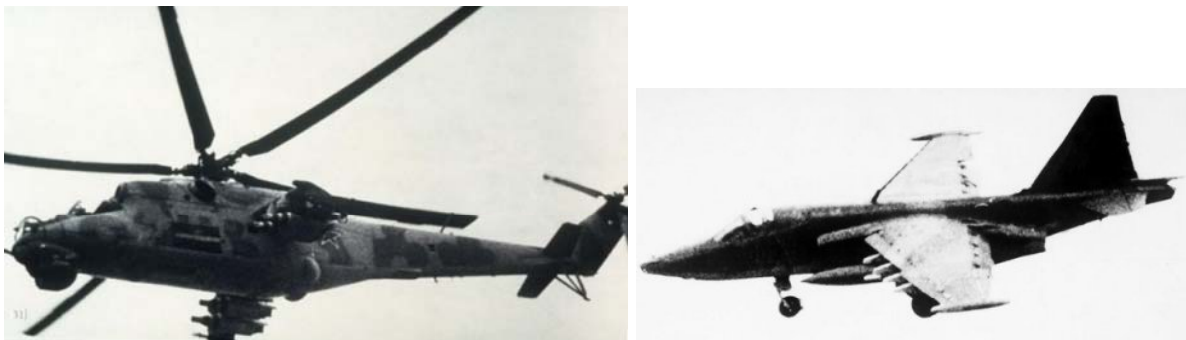
---

genialni gverilski voditelj Ahmad Šah Massoud, najslavnejši mudžahedinski borec in med mnogimi Afganistanci skorajda mitološka osebnost. (Junger, 2001: 225–226)

in helikopterske enote, ki so bile poprej slabše izkoriščene, mnogokrat pa celo postavljene v rezervo. Z večjo uporabo letalskih in helikopterskih enot so sovjetske sile pridobile na mobilnosti, zlahka pa so prizadejale izgube mudžahedinom tudi v njihovem zaledju. V času t.i. »pat pozicije« je Sovjetom uspelo izboljšati tudi logistično oskrbo, hkrati pa so se elitne pehotne sovjetske vojaške enote med tem časom lahko ustrezno usposobile za bojevanje na težkem gorskem afganistanskem terenu. (Roy, 2002 : 19)

Sliki 8 in 9: Helikopter Mi-24, najučinkovitejše orožje sovjetskih sil proti mudžahedinskim borcem, levo. Jurišno letalo Su-25, ki je bilo v Afganistanu prvič uporabljeno leta 1984, desno.

Vira: <http://www.fas.org/man/dod-101/sys/ac/row/mi-24-DNST8210896.jpg> (levo)

http://www.fas.org/man/dod-101/sys/ac/row/su-25-DDST8606660_JPG.jpg (desno)

Helikopterji Mi-24, katerih število je v sovjetskih enotah v Afganistanu naraslo z 60 na 300, so postali glavno orožje proti mudžahedinskim gverilcem. V enote je bilo uvedenih veliko novih oborožitvenih sistemov, ki jih bom podrobneje predstavil v nadaljevanju dela. Marca leta 1984 so bila prvič uporabljena letala Su-25.

Prva velika ofenziva po prestrukturiranju sovjetskih enot aprila 1984 je bila skupno že sedma ofenziva na dolino Panjšir. Po večdnevnih bombardiranjih mudžahedinskih položajev z bombniki Tu-16 je sovjetskim helikopterskim padalskim enotam že uspelo nadzorovati dve tretjini doline, brez direktne podpore artilerije in oklepnih vozil, vendar kljub temu niso uspeli uničiti Massoudovih enot. Zato so nadzor nad dolino prepustili enotam DRA, katerim pa tega ni uspelo obdržati dlje časa. Panjširski ofenzivi je junija 1984 sledila sovjetska ofenziva v okolici mesta Herat, v kateri so sovjetske enote uničile predmestje in vse okoliške vasi v okolici 20 kilometrov severno od mesta. V severnem delu Afganistana je sovjetskim silam uspelo doseči premoč nad mudžahedini in vzpostaviti varnostni obroč okrog mesta Mazar-i-

Sharif. Zaradi številnih silovitih ofenziv je bilo leto 1984 najbolj krvavo leto za sovjetske sile v Afganistanu. Po nekaterih podatkih naj bi tega leta padlo 2.060 sovjetskih vojakov, kar je dvakrat več kot leto poprej. (Roy, 1991 : 19)

Sovjetske enote so se med vojno soočale z vse težjimi nalogami. Številčno stanje oboroženih upornikov se je iz leta v leto povečevalo, hkrati pa se je iz leta v leto povečevala tudi zavezniška pomoč upornikom. Od leta 1984 naprej so ZDA začele z izdatno vojaško in materialno pomočjo mudžahedinskim upornikom. Posledica tega je bila, da so mudžahedinski borci zamenjali stare britanske puške Lee-Enfield z avtomatskimi AK-47, dobili so netrzejna orožja, težke mitraljeze in rakete zemlja - zemlja in zemlja - zrak. V začetku leta 1985 so uporniki z raketami zemlja - zemlja že prvič obstreljevali Kabul. Kasneje istega leta je Massoud zajel bataljon pripadnikov DRA v dolini Panjshir, kar je bila do tedaj največja zajeta enota s strani mudžahedinov. (Roy, 1991 : 20)

6.4. TRETJA FAZA VOJNE (april 1985 - januar 1987)

V tretji fazi sovjetsko-afganistanske vojne je sovjetska 40. armada dosegla vrhunec svoje moči. Vključevala je 4 divizije, 5 samostojnih brigad, 4 samostojne polke in 6 samostojnih bataljonov. Za podporo 40. armadi so bili dodani 4 letalski in 3 helikopterski polki. V sestavi armade je bilo vključenih preko 6000 tankov, bojnih vozil pehote in oklepni transporterjev. Številčno stanje 40. armade je v tej fazi vojne doseglo 108.800 pripadnikov, od tega 73.000 vojakov v bojnih enotah. (The Russian General Staff, 2002 : 26)

Po zamenjavi političnega vodstva v SZ so se v tretji fazi vojne s strani SZ začele pojavljati težnje o postopnem umiku sovjetskih sil od aktivnega boja in o zmanjšanju števila operacij in intenzivnosti le-teh v Afganistanu. Konstantne operacije so izvajale sile DRA, s podporo sovjetskih letalskih, artilerijskih in inženirskih enot. Sovjetsko vojaško vodstvo se je v tej fazi odločalo za operacije večje intenzivnosti le v posebnih primerih. Primer takšne operacije je bilo uničenje dobro utrjene mudžahedinske baze v okrožju Khost, leta 1986.

Afganistanska vlada je v tej fazi vojne začela pomirjati spore z lokalnimi plemenskimi vodji in veljaki. Na področjih, kjer jim je uspelo doseči sporazume, so se uporniki pomirili in se ponovno vrnili k mirnodobnemu načinu življenja. Največji politični uspeh je vlada DRA

dosegla z vzpostavitvijo miru s pašunskimi plemeni ob afganistansko-pakistanski meji (Grau in Nawroz, 1996 – <http://www.bdg.minsk.by/cegi/N2/Afg/Waraf.htm>). Pogajanja med oblastjo in upornimi plemeni so bila uspešna tudi v nekaterih drugih regijah v državi, zlasti na severu.

Reakcija opozicijskega vodstva na zmanjšanje sovjetskih bojnih aktivnosti v Afganistanu je bila ravno obratno sorazmerna. Hoteli so izkoristiti stanje, imenovano »pat pozicija«, da bi čim močnejše razširili svoj vpliv na podeželje. Obstajala je namreč bojazen, da se bo po omenjenih sporazumih z vlado DRA večina kmečkega prebivalstva začela vračati k mirnemu življenju. Mudžahedinski vodje so zato v tistem času še bolj vneto zahtevali njihovo podporo v boju proti tujemu okupatorju in v državljanski vojni. Fundamentalistične skupine v provincah Logar, Kandahar in Paktia so tako morale nadaljevati z boji. Odgovor na mudžahedinske aktivnosti v teh provincah je bila serija kombiniranih operacij³³ sil 40. armade in enot DRA, ki so napadale in uničevale uporniške baze. Sprva so bile za napade na opozicijske baze predvidene zgolj sile DRA, vendar je namestnik obrambnega ministra DRA, general major Azim, kmalu ugotovil, da jim brez sovjetske pomoči ne bo uspelo. Sovjetske sile so bile tako prisiljene nadaljevati operacije, v katerih so ščitile boke in zaledje sil DRA in jim zagotavljale ognjeno podporo. (The Russian General Staff, 2002 : 27)

6.4.1 Nadaljevanje sovjetskih ofenziv (1985 - 1986)

Kljub dejstvu, da je afganistansko politično vodstvo v tej fazi vojne začelo pomirjati spore z nekaterimi lokalnimi plemenskimi vodji in jih celo uspelo prepričati naj se vrnejo k običajnemu, mirnemu načinu življenja, mu daljšega obdobja miru ni uspelo doseči. Kazalo je že, da bo v državi ponovno začelo veljati daljše obdobje brez bojev, »pat pozicija«, vendar se vodstvo oborožene opozicije s tem ni strinjalo. Moralo je vztrajati v oboroženih spopadih z enotami SZ in DRA in s tem vzdrževati ugodno klimo za nadaljevanje državljanske vojne, da je obdržalo podporo plemenskih vodij. SZ jih pri tem seveda ni mogla gledati križem rok, zato je v letih 1985 in 1986 nadaljevala z močnimi ofenzivami proti mudžahedinskim upornikom.

---

³³ Pomembnejša baza, ki je bila uničena v kombiniranih operacijah sil DRA in sovjetskih sil pod poveljstvom generalmajorja Dubjinina, je bila regionalna opozicijska baza Khost. (The Russian General Staff, 2002 : 27)

V preteklih letih vojne so Sovjeti težišče svojih operacij usmerili proti gosteje naseljenim in ekonomsko razvitejšim področjem na severu države, kjer so pomembnejša kmetijska področja in glavna nahajališča nafte, to je od industrijskega bazena Hindukusha do Kabula in Jalalabada. Sovjetske sile na tem strateško pomembnem področju niso dosegle pomembne kontrole, zato so težišče svojih vojaških aktivnosti začele usmerjati na obmejne predele Afganistana. Razlog temu je bil poskus zaustavitve vse občutnejše vojaške in materialne pomoči mudžahedinom s strani ZDA in nekaterih drugih zahodnih in sosednjih držav. Glavnino sil je zato SZ premaknila na afganistansko-pakistansko mejo, preko katere je v Afganistan prišlo največ pomoči.

Poleti leta 1985 so najtežji boji v državi potekali na obmejnem pasu s Pakistanom, točneje na jugu pokrajine Paktia. Okrog 5000 upornikov raznih plemenskih skupin se je združilo v napadu na garnizon enot DRA v mestu Khowst. Do tedaj je bila to ena največjih mudžahedinskih operacij. Uspelo jim je zavzeti okrog polovico položajev okoli Khowsta, samega mesta pa ne. Sovjetske sile so garnizon DRA oskrbovale zgolj z zračnim mostom, kajti vsi poskusi pomoči s konvoji so bili uspešno zaustavljeni. Izgube so bile na obeh straneh ogromne. Aprila 1986 so se boji v pokrajini Paktia nadaljevali. Sovjetske in afganistanske sile so zavzele in uničile najmočnejšo uporniško bazo Zhawar ter se nato umaknile. Območje Zhawarja je izrazito skalnato in dobrih 10 kilometrov oddaljeno od pakistanske meje. Mudžahedini so to skalnato bazo močno okrepili s protiletalskimi orožji, da so lahko kljubovali močnim napadom letalskih sovjetskih sil, ki so se odvijali predvsem ponoči. Izgube v teh bojih so se na mudžahedinski strani merile v stotinah, vendar so bile visoke tudi na drugi strani. Izguba Zhawarja je bil eden največjih porazov upornikov, čeprav so se sile DRA in sovjetske sile umaknile in so uporniki ponovno zavzeli poprejšnje položaje. (Ostojić, 1987 : 140)

Več uporniških skupin je poleti leta 1985 sodelovalo v skupnem napadu na Kajaki Dam, severno od Kandaharja. Boji so trajali več mesecev in so bili med najtežjimi na jugovzhodu države. V pokrajini Nangahar so pozimi 1985/ 86 sile DRA izvedle niz operacij na položaje oboroženih upornikov. Na začetku so bile pri tem zelo uspešne, vendar so se morale po močnih protiudarih mudžahedinov umakniti in prositi za pomoč sovjetske sile. (Ostojić, 1987: 140-141)

Na severu države so potekali srditi boji za nadzor nad plinovodom, ki je dovajal zemeljski plin iz Afganistana v Sovjetsko zvezo. Uporniki so bili uspešnejši, premagali so sovjetske enote in celo prestopili sovjetsko mejo.

Sprti strani sta bili vojaško dejavni tudi v zahodnem delu Afganistana. Leta 1985 so združene sovjetske enote in enote DRA izvedle napad na del mesta Herat, ki je bil pod nadzorom mudžahedinskih sil. V glavnem mestu Kabulu so se Sovjeti v letih 1985 in 1986 osredotočili na obsežno zagotovitev zavarovanja mesta. S topovi in tanki so vzpostavili okrepljena kontrolna mesta na vseh komunikacijah, ki vodijo v mesto. Obstajajo ocene, da je bilo za potrebe zavarovanja Kabula angažiranih okrog 60.000 afganistanskih in sovjetskih vojakov. Glavni vojaški cilji mudžahedinov v Kabulu so bili običajno letališče, vojaška skladišča ter sovjetska ambasada, zato so bili ti objekti deležni še posebej okrepljenega zavarovanja. (Ostojčić, 1987 : 141-142)

Najpomembnejši dogodek tretje faze vojne je bil umik šestih polkov 40. armade iz Afganistana v drugi polovici leta 1986. Med odpoklicanimi polki sta bila 2 motorizirana polka, 1 tankovski polk in 3 polki zračne obrambe. Rezultat njihovega umika je bilo zmanjšanje 40. armade v Afganistanu za 15.000 vojakov, 53 tankov in 200 bojnih vozil pehote. Umik šestih polkov sovjetske 40. armade iz Afganistana je bil posledica zamenjave politične oblasti v Sovjetski zvezi in je že nakazoval težnjo nove sovjetske oblasti po umiku svojih sil iz Afganistana. (The Russian General Staff, 2002 : 27)

6.5. ČETRTA FAZA VOJNE (januar 1987 - februar 1989)

Centralni Komitee NDPA se je sestel na izredni seji v decembru 1986 in se zavzel za narodno spravo. V tistem trenutku je bilo jasno, da vojaška rešitev konflikta v Afganistanu ni možna. Politiko sprave bi bilo mogoče doseči le ob izvedbi velikega števila predhodnih ukrepov s strani Sovjetske zveze. Glavni in odločilni korak v tej smeri je bil sporazum med DRA in Sovjetsko zvezo, ki je predvideval začetek umika sovjetskih sil³⁴ iz Afganistana, bil pa je pogojen z ustavitvijo vojaške pomoči mudžahedinom s strani Pakistana in drugih držav. Soglasje o rešitvi politične situacije v Afganistanu, o umiku sovjetskih sil iz Afganistana in

---

³⁴ Sovjetska odločitev o umiku iz Afganistana je bila sprejeta kmalu po tem, ko je na oblast prišel Mihail Gorbačov. Odločitev o umiku ni bila posledica pogajanj med SZ, DRA, Pakistanom in ZDA, pač pa posledica sovjetske politične volje. Umik je potekal po določilih Ženevskih sporazumov. (Roy, 1991: 23-24)

ustavitvi pomoči s strani Pakistana, je bilo doseženo 14. maja 1988 v Ženevi, kjer so se pogajali Afganistan, Pakistan, Sovjetska zveza in ZDA.

Od januarja 1987 so sovjetske sile prenehale z ofenzivami in so se borile le, če so bile napadene s strani mudžahedinov. Bila je samo ena izjema, in sicer od novembra 1987 do januarja 1988, ko so sovjetske sile in sile DRA izvedle najmočnejšo operacijo v afganistanski vojni. Gre za operacijo »Magistral«, ki je bila izvedena v provinci Paktia. Njen namen je bil zagotoviti osnovne potrebščine obkoljenemu mestu Khost, z deblokado ceste iz Gardeza. Sovjeti so zbrali 5 divizij, da bi uničili močne mudžahedinske enote in odprli blokirano cesto. V akciji so sovjetske sile prevzele nadzor nad pomembnimi deli ceste ter se nato pripravile na umik iz Afganistana. (The Russian General Staff, 2002 : 28)

Leta 1988 je nova Najibullahova³⁵ vlada skušala prenesti narodno spravo v politično realnost. Primarna naloga NDPA je bila okrepiti in učvrstiti partijsko moč ter zaupanje vanjo. DRA je skušala navezati odnose z vsemi državami, brez navezave na kateri koli blok. Vojska DRA je še naprej izvajala ukrepe, ki bi ji omogočili, da bi postala neodvisna sila, ki je sposobna sama braniti državo. Vendar pa ob koncu vojne ni bil izpeljan niti eden od omenjenih ukrepov. Opozicija je zavrnila vladni predlog za narodno spravo. Opozicijski vodje so vztrajali, da se bo »jihad« nadaljeval, dokler zadnji sovjetski vojak ne bo odšel iz Afganistana. Opozicija je zato povečala demonstracije in propagando med prebivalstvom, z gostila bojne aktivnosti in izvedla vrsto terorističnih dejanj. (Roy, 1991 : 23-24; The Russian General Staff, 2002 : 28)

V tem času je bilo v Afganistanu veliko število oboroženih šiitskih iranskih fanatikov, ki so se borili na mudžahedinski strani in so bili težko rešljiv problem v politiki narodne sprave in prekinitve ognja. Iran ni bil eden izmed štirih od podpisnic Ženevskega sporazuma³⁶ in ni bil pod pritiskom mednarodne skupnosti, niti se ni strinjal z opustitvijo pošiljanja vojaške pomoči opoziciji. Še več, Iran ni hotel zapreti centrov za usposabljanje mudžahedinov, ki so se nahajali na njegovem teritoriju. Kljub temu je Sovjetska zveza maja 1988 umaknila svoj omejen kontingent sil iz Afganistana. Umik je po določitih Ženevskih sporazumov potekal v

---

³⁵ Maja leta 1986 je na mestu predsednika DRA dotedanjega predsednika Barbaka Karmala zamenjal novi predsednik države, Najibulah.

³⁶ Ženevski sporazumi so bili podpisani 14. aprila 1988 in niso bili zasnovani kot mirovna pogodba niti niso opredeljevali narave prihodnjega političnega sistema v Afganistanu. Sporazum je bil zgolj dokument, ki je opredeljeval umik sovjetskih enot iz Afganistana. Po določitih Ženevskih sporazumov naj bi umik sovjetskih sil iz Afganistana potekal v dveh fazah. Podpisnice Ženevskega sporazuma so bile naslednje države: Afganistan, Pakistan, Sovjetska zveza in ZDA. (Roy, 1991 : 23-24)

dveh delih. Prvi del umika se je potekal od 17. maja do 16. avgusta leta 1988 in je zajemal polovico sovjetskih sil v Afganistanu. Po trimesečnem odmoru, potrebnem za rešitev organizacijskih zadev, je sledil drugi del, ki ga je SZ izvedela v treh mesecih, in sicer od 15. novembra 1988 do 15. februarja 1989. (Roy, 1991 : 23-24; The Russian General Staff, 2002 : 28)

Umik sovjetskih sil v dveh delih je bil planiran in izveden kot večja vojaška operacija, ki je vpletala ogromno količino osebja in materialno-tehničnih sredstev. Bil je uspešno izpeljan, kajti oborožene uporniške formacije, ki so se pripravljale na obsežno bojevanje s silami DRA, umiku enot 40. armade niso nasprotovale. 15. februarja 1989 je zadnja sovjetska enota zapustila afganistanski teritorij. Tako so se sovjetski vojaki po desetletje trajajoči vojni vrnili v domovino, potem ko so bili poslani v tujo državo zaradi kapric nekaterih kremeljskih politikov.

7. KRONOLOŠKI PREGLED DOGODKOV

7.1. PRVA FAZA VOJNE:

1979:

- 24. december 1979: Sovjetska zračno-desantna divizija se je izkrcala v Kabulu.
- 27. december 1979: Sovjetske kopenske divizije so prestopile afganistanske meje in začele z napredovanjem po vzhodnem in zahodnem delu avtocestnega omrežja. Sovjetske specialne sile specnaz so izvedle državni udar in ubile afganistanskega predsednika.
- 28. december 1979: Barbak Karmal je bil razglašen za novega predsednika Demokratične republike Afganistan.

1980:

- januar 1980: Upor v Kandaharju in uničenje sovjetskih enot s strani upornikov.
- februar 1980: Sovjetsko uničenje upornikov v dolini Kunar.

- 21. februar 1980: Množične demonstracije proti sovjetski okupaciji v Kabulu. Posledica upora je bilo na stotine pobitih in zaprtih demonstrantov. Protisovjetski upor v Shindandu, katerega so sovjetske sile s krvjo zadušile.

7.2. DRUGA FAZA VOJNE:

1980:

- april 1980: Sovjetska ofenziva v dolini Panjshir.
- maj 1980: Sovjetski napad na Ghazni. Sovjetski napad na dolino Kunar.
- junij 1980: Nov napad sovjetskih enot na Ghazni.
- september 1980: Zmaga Sovjetov v dolini Kunar. Prva velika ofenziva sovjetskih sil v dolini Panjshir.
- oktober 1980: Druga velika ofenziva sovjetskih sil v dolini Panjshir.
- november 1980: Zmaga Sovjetov v dolini Kunar in provinci Wardak.
- december 1980: Sovjetska ofenziva na dolino Lowgar.

1981:

- februar – maj 1981: Boji v Kandaharju.
- april 1981: Tretja velika ofenziva sovjetskih enot v dolini Panjshir.
- junij – julij 1981: Sovjetska ofenziva v Nangaharju.
- julij 1981: Sovjetska ofenziva v dolini Sarobi. Hudi boji v Kandaharju.
- avgust 1981: Četrta velika sovjetska ofenziva v dolini Panjshir.
- september 1981: Sovjetska ofenziva v provinci Farah.
- oktober 1981: Zmaga sovjetskih enot v okolici Herata. Neuspešna operacija enot DRA v provinci Balkh. Sovjetska ofenziva v Kandaharju.
- december 1981: Kombinirana operacija sovjetskih enot in enot DRA na Nangahar. Boji v Heratu.

1982:

- januar 1982: Boji v Heratu.
- februar 1982: Mestni boji v Kandaharju.
- maj 1982: Peta velika ofenziva v dolini Panjshir. Največja sovjetska operacija v dotedanjem delu vojne.

- julij 1982: Zmaga sovjetskih sil v Paghmanu blizu Kabula.
- avgust – september 1982: Šesta sovjetska ofenziva v dolini Panjshir.
- november 1982: Sovjetska ofenziva v dolini Laghman.

1983:

- januar 1983: Ofenziva v dolini Lowgar. Podpis prekinitve ognja v dolini Panjshir.
- april 1983: Zmaga sovjetskih enot v Heratu.
- junij 1983: Sovjetska ofenziva v Ghaznem.
- november 1983: Ofenziva sovjetskih sil v Shomali.

1984:

- april 1984: Konec prekinitve ognja v dolini Panjshir. Sedma velika ofenziva v dolini Panjshir. Največja sovjetska ofenziva v vojni do tedaj.
- junij 1984: Ofenziva v dolini Lowgar. Ofenzivi v Heratu in Kadaharju.
- julij – avgust 1984: Sovjetski ofenzivi na dolini Lowgar in Shomali.
- avgust – oktober 1984: Boji v pokrajini Paktia.
- september 1984: Osmo velika ofenziva v dolini Panjshir.
- oktober 1984: Boji v Heratu.
- november 1984: Operacija v pokrajini Paktia.
- december 1984: Ofenziva sovjetskih sil v dolini Kunar. (The Russian General Staff, 2002 : 31-33)

7.3. TRETJA FAZA VOJNE:

1985:

- april 1985: Ofenziva v dolini Maidan.
- maj – junij 1985: Ofenziva v Kunarju.
- junij 1985: Deveta velika operacija sovjetskih sil v dolini Panjshir.
- julij 1985: Hudi boji v Heratu in Kandaharju.
- avgust – september 1985: Ofenziva v pokrajini Paktia. Boji v območjih Zhawarja in Khosta.

1986:

- marec 1986: Ofenziva na področju Andkhoya.
- april 1986: Sovjetska ofenziva v pokrajini Paktia in zavzetje Zhawarja.
- maj 1986: Predsednika Barbaka Karmala zamenja Najibullah. Ofenziva v Arghandabu, v okolici Kandaharja.
- junij 1986: Ofenziva v dolini Khejob.
- avgust 1986: Sovjetska ofenziva v dolini Lowgar.
- oktober 1986: Umik šestih sovjetskih polkov iz Afganistana.
- november 1986: Ofenziva sovjetskih enot v dolini Naizan. (The Russian General Staff, 2002 : 33)

7.4. ČETRТА FАZА VОJNE:

1987:

- januar – februar 1987 : Začasna prekinitev ognja zaradi narodne sprave.
- maj – junij 1987 : Ofenziva v Arghandabu in ofenziva v pokrajini Paktia.
- 14. julij 1987 : Poraz in uničenje garnizije DRA v provinci Takhar.
- november 1987 – januar 1988 : Operacija Magistral, ki je bila največja sovjetska operacija v sovjetsko-afganistanski vojni.

1988:

- marec 1988: Ofenziva v Urgunu, v provinci Paktia.
- april 1988: Ofenziva v Kandaharju in Ghazni.
- 14. april 1988: Podpis Ženevskih sporazumov.
- april 1988: Umik kontingenta sovjetskih sil iz Barikota, zgornjega dela doline Kunar, province Paktia in področij Ali Khell, Chowni, Chamkani, Qalat in Zabul.
- maj 1988: Umik sovjetske 66. motorizirane brigade iz Jalalabada.
- 15. oktober 1988: Umik polovice sovjetskih sil iz Afganistana.

1989:

- 15. februar 1989 : Umik zadnjih sovjetskih enot iz Afganistana.

8. ORGANIZIRANOST, OBOROŽITEV IN IZURJENOST SOVJETSKIH SIL V AFGANISTANU (40. ARMADE)

8.1. ORGANIZIRANOST SOVJETSKIH SIL

Sovjetske sile v Afganistanu so bile organizirane v formacijah in ločenih podenotah. Sovjetsko-afganistanska vojna se je vodila predvsem na taktični ravni, zato je glavnina bojev padla na ramena podenot, zlasti na motorizirane bataljone in čete. Motorizirani bataljon je bil sestavljen iz 3 motoriziranih čet, baterije minometov, 5 ločenih vodov (protitankovskega voda, bombometnega voda, voda zračne obrambe, voda za zveze in voda za podporo) ter sanitetnega bataljona. Motorizirano četo je sestavljalo med 80 in 100 mož. Sestavljena je bila iz poveljstva čete in 3 motoriziranih vodov. Motorizirani vodi pa so bili sestavljeni iz poveljstva voda in treh motoriziranih oddelkov. Ti oddelki so bili opremljeni s po tremi oklepnimi vozili tipa BTR ali BMP. (The Russian General Staff, 2002 : 35)

Prvo leto bojev v Afganistanu je pokazalo, da je moč sovjetskih motoriziranih bataljonov prešibka za potrebe konkretnih bojnih akcij. Posledica tega je bila okrepitev bataljona z dodatnimi oborožitvenimi sistemi. Običajno so Sovjeti okrepili motorizirane bataljone s tankovsko četo, z eno ali dvema artilerijskima baterijama oziroma z vodom samovodnih avtomatskih protiletalskih topov ZSU-23-4. V posebej kritičnih situacijah se je motoriziranemu bataljonu dodal artilerijski bataljon ali skupina lovskih bombnikov oziroma bojnih helikopterjev. (Grau in Nawroz, 1996-<http://www.bdg.minsk.by/cegi/N2/Afg/Waraf.htm>; The Russian General Staff, 2002 : 35-36)

8.2. OBOROŽITEV SOVJETSKIH ENOT V AFGANISTANU

Sovjetske sile so v Afganistanu skozi desetletje vojne preizkusile in zamenjale številne različice raznih tipov oborožitvenih sistemov, mnogi med njimi so bili v Afganistanu v praksi prvič uporabljeni, vendar tudi to ni uspelo preobrniti vojne v njihovo korist.

Skozi celoten potek sovjetsko-afganistanske vojne so bile motorizirane podenote opremljene z goseničnimi bojnimi vozili pehote tipov BMP-1 in BMP-2 ter kolesnimi oklepnimi

transporterji tipov BTR-60PB, BTR-70 in BTR-80. Ta vozila³⁷ so zagotavljala večjo ognjeno moč, mobilnost ter zaščito podenot pred nasprotnikovim ognjem (Grau in Nawroz, 1996 – <http://www.bdg.minsk.by/cegi/N2/Afg/Waraf.htm>). Tankovske enote, ki so bile opremljene z zastarelimi tanki T- 62 in T-64 ter z novejšimi tanki T-72, so bile zastopane v višjih taktičnih enotah. (Roy, 1991 : 53)

Oklepne in mehanizirane enote v Afganistanu niso prišle do izraza predvsem zaradi, za tanke in druga oklepna vozila, težje ali samo delno prehodnega zemljišča. Oklepniki so imeli v določenih območjih, predvsem goratih, težave z elevacijo nekaterih orožij, ki ni bila zadostna, da bi izstrelki dosegli gverilce na pobočjih ali na vrhovih vzpetin. Kljub temu so Sovjeti v bojih množično uporabljali oklepne in mehanizirane enote, ob močni podpori letalstva in artilerije ter praviloma v okviru svojih večjih ofenzivnih operacij. Sicer pa so oklepne in mehanizirane enote redno uporabljali za varovanje pomembnih objektov in konvojev, kolesna oklepna vozila pa tudi za patroljiranje v mestih. (Dakič, 2002 : 54)

Pehotni vojaki, ki so se borili v sovjetskih motoriziranih podenotah v Afganistanu, so bili oboroženi s širokim spektrom pehotnega orožja, ki se je prav tako med vojno spreminjalo in zamenjevalo. Osnovna oborožitev vojaka so bile jurišne puške tipov AKM in AKMS kalibra 7,62 mm ter jurišne puške tipov AK-74, AKS-74 in AKS-74U kalibra 5,45 mm. V sestavi pehotne oborožitve so bili še puškomitraljezi tipov RPK kalibra 7,62 mm ter mitraljezi tipov RPK-74 kalibra 5,54 mm ter PK kalibra 7,62 mm. Poleg omenjene oborožitve so bili enotam dodani tudi težki mitraljezi kalibra 12,7 mm, častniki, podčastniki in vozniki vozil pa so imeli za osebno zaščito pištole Makarov PM kalibra 9 mm. (The Russian General Staff, 2002: 38; Arsić, 1988 : 61)

Jurišne puške AKM 7,62 mm, s katerimi so bili oboroženi sovjetski vojaki v prvi fazi vojne, so se izkazale kot zanesljiva avtomatska orožja v več pogledih. Bile so natančne, relativno lahke, robustne in preproste za uporabo. Kljub vsemu pa so imele določene pomanjkljivosti, in sicer močan trzaj, zlasti pri rafalnem streljanju. Prav zato so sredi leta 1980 sovjetske sile v Afganistanu dobile nove jurišne puške AK-74 kalibra 5,45 mm. Jurišne sovjetske enote pa so

---

³⁷ Osnovni model bojnega vozila pehote, s katerim so Sovjeti začeli vojno, je bil BMP-1, osnovni model oklepnega transporterja na začetku vojne pa je bil tipa BTR-60 PB. V kasnejših fazah so prišli v uporabo izpopolnjeni modeli teh vozil. Uvedena so bila bojna vozila pehote tipa BMP-2 ter oklepni transporterji tipov BTR-70 in BTR-80. (The Russian General Staff : 36-37)

bile opremljene s kratkocevno jurišno puško modela AKS-74U. (Arsić, 1988: 61; Grau in Nawroz, 1996 – <http://www.bdg.minsk.by/cegi/N2/Afg/Waraf.htm>)

Sovjeti so v Afganistanu prvič v praksi preizkusili delovanje avtomatskih bombometov AGS-17. Ta bombomet kalibra 30 mm je bil poznan kot Plamya (oganj) in je bil namenjen uničevanju nasprotnikove žive sile in orožij na prostem. Ročni protioklepni orožji RPG-7 in RPG-7D in netr Zajno orožje SPG-9M, so se uporabljali skozi celotno vojno v Afganistanu. Ročne bombe so bile prav tako zelo učinkovito orožje v tej vojni. Izpostavil bi sovjetske ročne bombe tipov RGD-5, RG-42 in RN ter modele F-1 in RGO. Največjo pomanjkljivost med ročnimi bombami je imela ročna bomba tipa RGD-5, ki je imela časovni vžigalnik s 3,2 do 4,2 sekundno zakasnitvijo, kar je bilo v gorskem svetu že dovolj časa, da si je nasprotnik našel zaklon pred njenim delovanjem. Zato so imeli novejši modeli ročnih bomb RGN in RGO senzorske naprave za aktiviranje. (The Russian General Staff, 2002: 39-41)

Prvič v zgodovini sovjetskih oboroženih sil so sovjetski vojaki uporabljali zaščitne jopiče prav v sovjetsko-afganistanski vojni.

V vojni so imela pomembno vlogo tudi sovjetska jurišna in transportna letala. Letala so na primer v drugi fazi vojne opravila povprečno 21 do 26 poletov na dan, helikopterji pa kar okoli 100. V tej fazi vojne je imelo sovjetsko vojno letalstvo v Afganistanu okoli 12-15 bojnih letalskih eskadrilij z letali MiG 21/-23/-27 ter Su-17/-25. Večina letal je izvajala predvsem naloge neposredne zračne ognjene podpore, kar se je poznalo tudi v natančnosti bojnih delovanj letalstva. Del sovjetskega letalstva in letalstva oboroženih sil DRA pa se je med preganjanjem gverilskih upornikov čez mejo v Pakistan nekajkrat zapletel tudi v boje s pakistanskimi F-16, ki so v večini primerov iz teh bojev odnesli zmago. Med posameznimi ofenzivami sovjetskih kopenskih sil so bila za bombardiranje gverilskih položajev uporabljena tudi letala Tu-16 (po nekaterih podatkih tudi letala Tu-22, vendar to ni potrjeno). Sovjetska vojska je ves čas vojne vzdrževala zračni most med oporišči, pa tudi z domovino, s pomočjo letal An-12/-22/-26 in Il-76, naloge zgodnjega odkrivanja in obveščanja, še posebej na območju proti Pakistanu, pa so izvajale posebne izvedenke letal Il-76. Letalstvo je za napade po kopenskih ciljih uporabljalo vrsto orožij, od klasičnih, kasetnih do zažigalnih (po nekaterih virih tudi aerosolnih) letalskih bomb, nevodljivih raket ter seveda letalskih topov in mitraljezov. Med vojno je prišlo tudi do uporabe lasersko vodljivih bomb, kar je občutno povečalo natančnost zadetkov in s tem učinkovitost. (Dakič, 2002 : 53)

V vojni je bilo skupno uporabljeno med 550 in 600 helikopterjev, med njimi so bili najpomembnejši Mi-24 in Mi-8. Uporabljeni so bili za neposredno ognjeno podporo kopenskim enotam, izvidovanje in usmerjanje artilerijskega ognja, prevoze posebnih enot (v okviru zračnih jurišnih skupin, ki so delovale v akcijah »poišči in uniči«) ali za varovanje konvojev po nevarnih cestnih komunikacijah. (Dakič, 2002 : 53)

8.3. USPOSOBLJENOST SOVJETSKIH SIL V AFGANISTANU

Bojevanje v Afganistanu je zahtevalo poseben pristop k usposabljanju osebja, enot in podenot 40. armade. Razlogi za to so bili že večkrat poudarjeni: zahteven teren, nepripravljenost sovjetske vojaške stroke na gverilsko bojevanje, stalna rotacija osebja v enotah in podenotah in zahteve po zmanjševanju sovjetskih žrtev v Afganistanu.

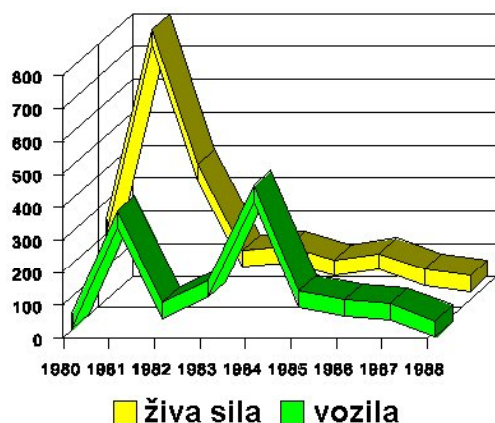
Sovjetske sile ob prihodu v Afganistan niso imele nobenih praktičnih izkušenj v izvajanju protigverilskega bojevanja niti niso imele nikakršnih teoretičnih priročnikov in taktičnih vodnikov o tej vrsti bojevanja. To pomeni, da sovjetske enote niso imele nobenega znanja o vojni, ki jih je čakala, kar je bilo očitno že po prvih mesecih bojev 40. armade v Afganistanu. Posebna težava, ki se je pojavila pri usposabljanju, je bila, da je bilo nujno potrebno nadomestiti žrtve v enotah, kar je imelo za posledico, da so, v zameno za te žrtve, Sovjeti morali pošiljati v enote na pol izurjene vojake iz vadbenih centrov. Sovjetsko vojaško vodstvo pred vojno na to ni računalo in žrtve so se samo še povečale. Sovjeti naj bi po lastnih podatkih v 10-letni vojni izgubili (glej tudi tabelo 1) okrog 26.000 vojakov in 3.000 častnikov. (The Russian General Staff, 2002 : 43). Po nekaterih neuradnih podatkih pa naj bi bile sovjetske žrtve v Afganistanu vsaj še enkrat višje, kot priznava sovjetska stran.

Tabela 1: Pregled sovjetskih žrtev v Afganistanu v posameznih letih vojne

LETO	SKUPNO ŠTEVILO ŽRTEV	ŽRTVE MED ČASTNIKI
1979	približno 150	okrog 15
1980	približno 2800	približno 320
1981	približno 2400	približno 300
1982	približno 3650	približno 400
1983	približno 2800	približno 350
1984	4400	približno 500
1985	približno 3500	približno 380
1986	približno 2500	približno 300
1987	približno 2300	okrog 280
1988	približno 1400	približno 130
1989	okrog 100	okrog 15
SKUPAJ	<u>26.000</u>	<u>2.990</u>

Vir: The Russian General Staff, 2002 : 44

Graf 1: Izgube sovjetskih vojakov zaradi delovanja protipehotnih min in izgube sovjetskih oklepnih vozil med vojno v Afganistanu.

Vir: prirejeno po <http://call.army.mil/fmso/fmsopubs/issues/guerwf/guerwf.htm>

Sovjetske sile so, da so lahko normalno nadomeščale in rotirale vojake v enotah, morale organizirati osnovno urjenje za okrog 40.000 in 50.000 vojakov letno. Začetno usposabljanje so izvajali na vojaškem okrožju Turkestana in je trajalo dva meseca. Namen dvomesečnega urjenja je bil, da se sovjetski vojaki aklimatizirajo na gorat in tudi puščavski teren, kakršen jih je čakal v Afganistanu. Poleg tega so se usposabljali v vojaških veščinah in moralno-

psihološki pripravi. Ko so prispeli v Afganistan, so bili vojaki deležni enega ali dveh mesecev dodatnega urjenja v polkih, preden so bili poslani v boj s sovjetskimi podenotami. (The Russian General Staff, 2002 : 45-46)

V kasnejših obdobjih vojne so nove sovjetske vojake, ki so prispeli v polke, dodelili specialistom, ki so bili posebej usposobljeni za bojevanje v goratih in puščavskih področjih. Ti specialisti so usposabljali nove vojake in jih pripravljali na nasprotnika ter zahteven teren. (The Russian General Staff, 2002 : 46-47). Sovjeti so skozi vojno na lastnih napakah razvili način usposabljanja, ki naj bi bil čim bližje dejanskim bojnim okoliščinam in s tem zmanjšali ogromno število lastnih žrtev z začetka vojne. Končno so spoznali, da so njihovi vojaki umirali tudi zaradi neustrezne izurjenosti.

9. ORGANIZIRANOST, OBOROŽITEV IN TAKTIKA MUDŽAHEDINSKIH UPORNIKOV

9.1. ORGANIZIRANOST IN OBOROŽITEV MUDŽAHEDINSKIH UPORNIKOV

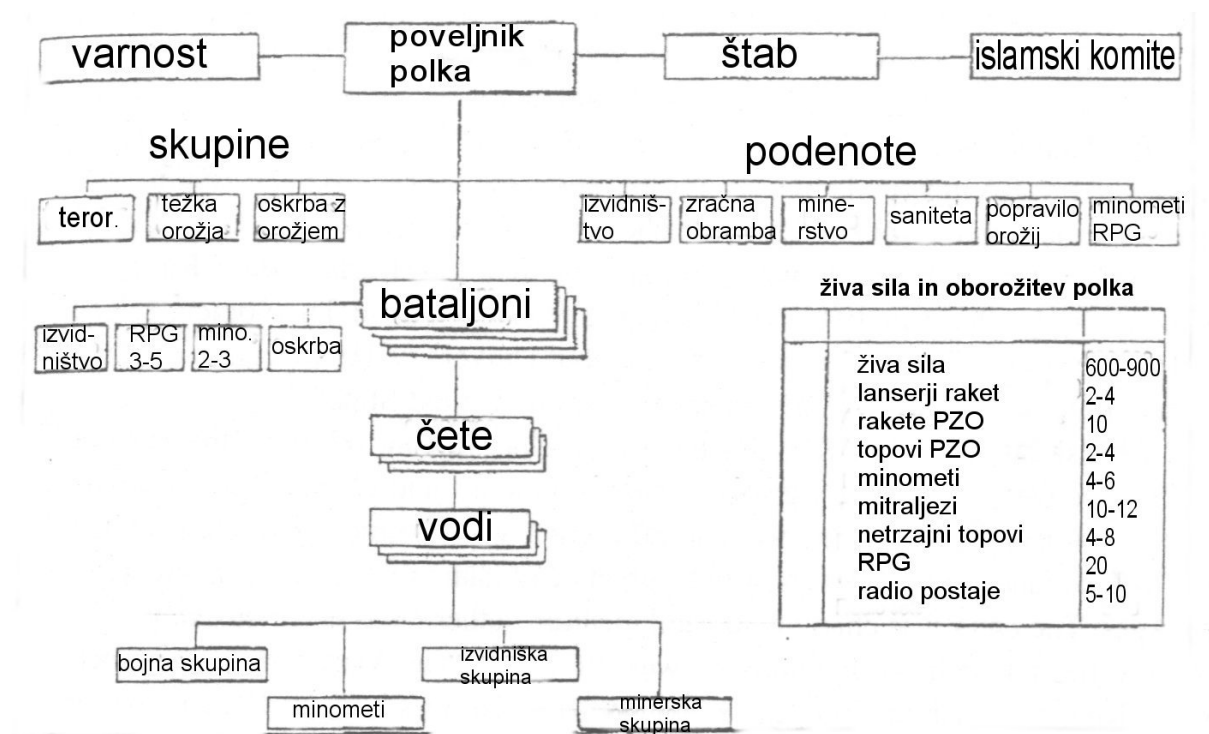
Organizacijo oboroženega boja proti DRA in sovjetskim silam je vodilo več afganistanskih odporniških organizacij (glej poglavje 3.4.1.3.). Njihova edina skupna točka je bil boj proti oblasti DRA in sovjetskim silam, sicer pa so bile programsko in ideološko zelo različne. Močno so si prizadevale, da bi vzpostavile enotno politično in vojaško strukturo mudžahedinskega odpora, a jim tega zaradi nesoglasij med njimi nikoli ni uspelo uresničiti. Mnoge koalicije in zveze, ki so jih odporniške organizacije sklenile, so bile zgoljčasne in rezultat vpliva iz tujine, zlasti ZDA in Cie.

Islamski odbori so bili povezava med odporniškimi organizacijami in prebivalstvom. Sestavljali so jih pomembni vodje, ki so bili v večini primerov deležni specialnih urjenj v Pakistanu in Iranu, in so imeli velik vpliv na lokalne veljake in veleposestnike. Sestava Islamskih odborov je bila zelo različna in se je razlikovala glede na naravo aktivnosti, številčnost prebivalstva in oboroženost formacij na območju, ki ga je pokrival posamezni

odbor. V večini primerov so šteli med 5 in 30 članov. Več Islamskih odborov je bilo povezanih v Islamske zveze. Organizacija Islamskih odborov je bila razdeljena na 5 sekcij in sicer vodstveno, strankarsko, vojaško, ekonomsko in finančno. Vojaška sekcija je planirala in določala vojaške aktivnosti bojnim skupinam, oddelkom in terorističnim skupinam. Zelo veliko pozornosti so Islamski odbori posvečali tudi protivladni in protisovjetski propagandi. Cilj propagande je bil spodbuditi prebivalstvo k oboroženemu boju, pripadnike oboroženih sil DRA pa k predaji in prestopu na odporniško stran. Aktivnosti Islamskih odborov so vključevale tudi distribucijo orožja, ki je prišla v Afganistan kot pomoč iz tujine, novačenje borcev v bojne skupine in oddelke, koordinacijo njihovih bojnih aktivnosti in pobiranje davkov na lokalni ravni. (The Russian General Staff, 2002 : 55-56)

Slika 10: Organiziranost, oborožitev in sestava Islamskega polka

(Vir: The Russian General Staff, 2002 : 57)

Opozicijske oborožene sile niso imele enotne, standardne strukture. Po podatkih ruskega generalštaba se je številčno stanje opozicijskih sil gibalo med 40.000 in 60.000 mož, kar pa ni preverjeno. Močnejše formacije, ki so predstavljale 85% celotnih uporniških sil, so bile skoncentrirane okrog Kabula in v severovzhodnih, jugovzhodnih, južnih in centralnih provincah v Afganistanu. Omenil sem že, da mudžahedini niso imeli enotne vojaške strukture, razen Islamskih polkov, ki so bili vedno locirani na obmejnih predelih s Pakistanom in

Iranom. V Afganistan so prišli zgolj izvesti določene vojaške operacije, po uspešni izvedbi letih pa so se umaknili nazaj v Iran in Pakistan. Opremljeni so bili z naj sodobnejšim orožjem, ki so ga dobili od držav podpornic mudžahedinskega gibanja.

Mudžahedini so, kot je bilo že večkrat poudarjeno, proti sovjetskim enotam in enotam DRA izvajale gverilsko taktiko bojevanja. Njihovi vodje so ugotovili, da za takšno bojevanje, ob upoštevanju zahtevnega terena, ne potrebujejo večjih enot, kot so skupine in oddelki. Njihova osnovna taktika so bili nenadni nočni napadi, naskoki in nočne zasede, z namenom povzročati čim večje izgube pri sovjetskih podenotah in vladnih enotah (enotah DRA) ter uničevati pomembnejše vojaške in gospodarske objekte. Je pa nujno potrebno poudariti, da so se te skupine in oddelki močno razlikovali od teh, ki jih poznajo klasične oborožene sile.

Bojna skupina je bila osnovni taktični element mudžahedinskih sil. Vključevala je med 15 in 50 mož, ki so je sestavljali: poveljnik, namestnik poveljnika, 2-3 osebni stražarji, 3-4 izvidniki, 2-3 podskupine strelcev (vsaka je vsebovala 6 do 8 mož), 1-2 posadki protiletalskih mitraljezov, 1-2 topovski posadki, 2-3 protitankovski posadki in ena posadka s 4-5 minopolagalci. Oborožitev bojnih skupin je bila zelo raznolika. V njihovih sestavah je bilo možno najti najrazličnejša orožja z začetka 20. stoletja (npr. britanske puške Lee Enfield), orožja iz 2. svetovne vojne, številna orožja, ki so bila zaplenjena sovjetskim vojakom, do sodobnih avtomatskih orožij, protiletalskih mitraljezov in topov, ki so jih mudžahedini dobili od tujih držav podpornic. Naloge bojnih skupin so bile naslednje:

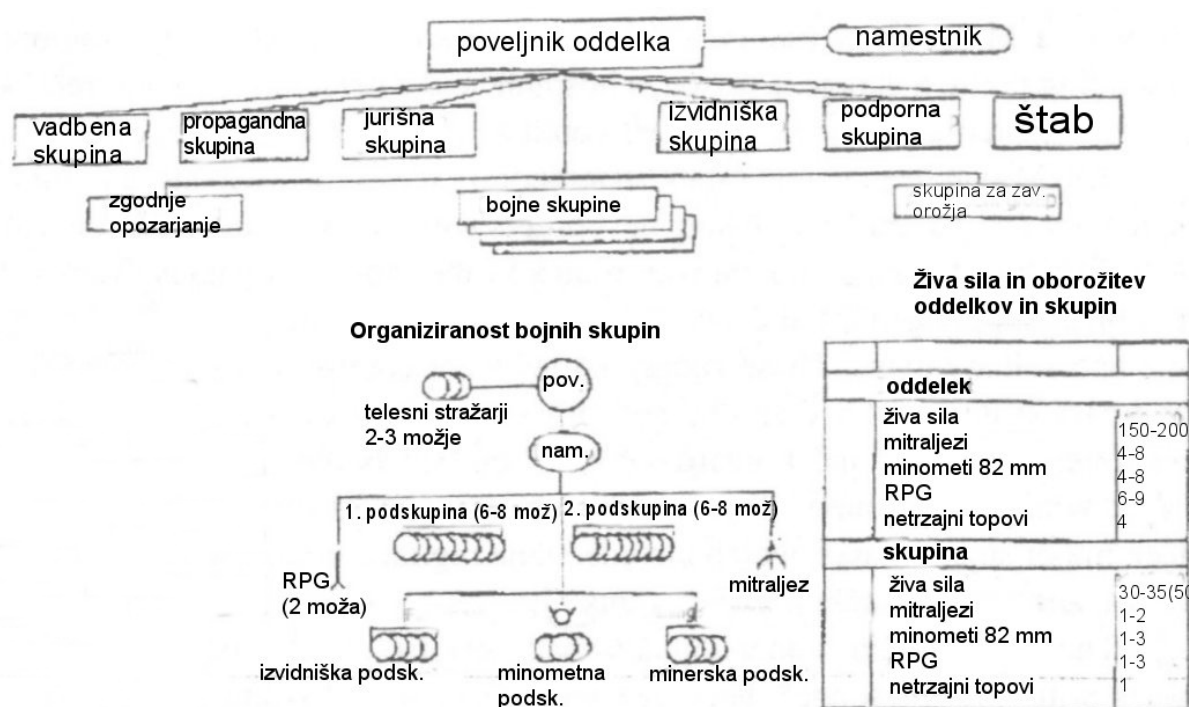
- sabotaze (uničevanje mostov, naftovodov in električnih vodov),
- miniranje cestnih povezav,
- napadi na manjše sovjetske in vladne enote,
- sodelovanje v bojih v okviru večje in močnejše formacije.

Lahka oborožitev je bojnim skupinam omogočala hiter manever in prav tako hiter izmik v primeru, da se je soočila s premočno sovjetsko ali vladno enoto. (The Russian General Staff, 2002 : 57-58)

Poleg bojne skupine je bil temeljni taktični element mudžahedinskih sil tudi bojni oddelek. Običajno je vključeval med 150 in 200 mož, odvisno od situacije. Poleg lahke pehotne oborožitve je imel bojni oddelek v svoji sestavi tudi učinkovita orožja za podporo in

protiletalska orožja. Tako so ponekod bojni oddelki vključevali minomete kalibra 82 mm, protitankovska netrzajna orožja in protiletalske mitraljeze kalibra 14,5 mm. Bojni oddelki so imeli nalogo, da varujejo konvoje in karavane na področjih pod mudžahedinskim nadzorom. Oddelki so bili organizirani tako, da so ob umiku za sabo pustili težko oborožitev v že prej pripravljenih skrivališčih, ki so bila vedno dobro skrita in maskirana. (The Russian General Staff, 2002 : 58)

Slika 11: Struktura, oborožitev in osebje mudžahedinskih oddelkov in skupin

Vir: The Russian General Staff, 2002 : 59

Teroristične skupine so bile namenjene za diverzije in so vključevale od 8 do 10 mož. Navadno so bile teroristične skupine locirane v notranjosti provinc. Njihovi pripadniki so bili mlajši moški, ki so bili psihično in fizično zelo dobro pripravljani. Urili so se v vadbenih centrih³⁸ izven Afganistana. Teroristične skupine so delovale po principu »hit and hide³⁹«, kar pomeni, da so se po opravljeni diverziji hitro pomešale med lokalno prebivalstvo. Med

³⁸ Izven meja Afganistana je bilo v času sovjetsko-afganistanske vojne preko 100 mudžahedinskih vadbenih centrov. V Pakistanu je bilo 78 vadbenih centrov, v Iranu 11, v Egiptu 7 in celo na Kitajskem so imeli mudžahedini 6 vadbišč. Inštruktorji v vadbenih centrih so bili pakistanski častniki, vojaški specialisti iz ZDA, Kitajske, Irana, Francije, Saudske Arabije, Egipta, Anglije in Japonske. V vadbenih centrih je bilo skupno okrog 15.000 inštruktorjev, ki so skrbeli za urjenje 50.000 bodočih borcev. Vsak mesec je v teh centrih zaključilo usposabljanje okrog 2.500 do 3.000 mož, ki so se nato na strani mudžahedinov bojevali v Afganistanu. (The Russian General Staff, 2002 : 60; Roy, 1991 : 34-45)

³⁹ Udari in se skrivj.

posameznimi akcijami so člani terorističnih skupin skrili svojo oborožitev na več skrivnih mest, ki so jih poznali le redki lokalni prebivalci. Mnogokrat so skrili svoje orožje v ženski del hiše, v katerega po koranu moški nimajo vstopa. (The Russian General Staff, 2002, 58-59)

V predelih Afganistana, ki so bili pod nadzorom mudžahedinov, so ti v težko dostopnih delih, v bližini kjer so predvidevali nove boje, ustanavljali regionalne baze. Te so imele vzpostavljene sisteme materialne oskrbe, sistem vodenja in poveljevanja, sistem zgodnjega alarmiranja v primerih nevarnosti, protiletalske sisteme, vadbene centre, bolnico, zapor ter center za sprostitev. Takšna regionalna baza je lahko vključevala tudi 500 in več pripadnikov. Običajno so bile locirane blizu iranske ali pakistanske meje, od koder so mudžahedini dobivali največ materialne pomoči.

9.2. TAKTIKA MUDŽAHEDINSKIH UPORNIKOV

Osnovna taktika mudžahedinov je bila sila preprosta in je temeljila na nenadnih napadih bojnih skupin in oddelkov z namenom uničenja sovjetskih podenot, vladnih objektov in širjenja mudžahedinskega gibanja. Bistveni element mudžahedinske taktike je bil element presenečenja. Ker je upornikom zlasti na začetku vojne kronično primanjkovalo orožja, so bojne skupine in oddelki posebno pozornost namenjali tudi zaplenitvi orožja sovjetskim in vladnim enotam.

Sicer pa so uporniki razdelili svoje bojne aktivnosti na ofenzivne, defenzivne, gverilske in na bojne aktivnosti za podporo vitalnih interesov mudžahedinskih sil. Ofenzivne in defenzivne dejavnosti so bila zelo omejena sredstva v gverilskem bojevanju, zato so se mudžahedini teh aktivnosti posluževali le v redkih slučajih. Ofenzivne dejavnosti so bile uporabljene v primerih zasedbe vladnih objektov, zasedbe pomembnih interesnih področij, postojank in ključnih delov cestnega omrežja. Ofenzivne bojne aktivnosti so mudžahedini praviloma izvajali v neposredni bližini pakistanske meje, da so se lahko hitro umaknili v to sosednjo državo oziroma se materialno oskrbeli s pomočjo, ki so jo mudžahedini v največji meri dobivali prav preko pakistanske meje. Pri načrtovanju ofenzivnih dejavnosti so uporniki posebno pozornost posvečali času, kraju in smeri napada. Vedno so pazili tudi na to, da so bili njihove sile številčno in materialno močnejše od nasprotnikovih in da so se lahko neopaženo

prikradli na črto napada in s tem presenetili nasprotnika. (The Russian General Staff, 2002: 62)

Defenzivne aktivnosti upornikov so bile usmerjene na obrambo njihovih regionalnih baz, obrambnih linij, pomembnih gorskih prelazov, kanjonov in dominantnih vzpetin. Pri organiziranju obrambe so mudžahedini vzpostavili sisteme opazovanja, ognjene podpore ter sisteme oviranja. Uporniki so pri vzpostavljanju ognjene podpore koristili zahtevnost terena in tako še povečali učinkovitost lastnega ognja. Obrambne linije so vedno utrdili z obrambnimi rovi, ki so jih varovali pred delovanji min in ročnih bomb. V urbanih okoljih so uporniki obrambne linije postavljali tako, da so bili zaščiteni za debelimi betonskimi zidovi, oborožitvene sisteme pa so nameščali na strehe in višje predele zgradb. Vedno so vzpostavili večkratno ognjeno podporo svojih orožij, dostope do obrambnih položajev v urbanih naseljih pa so utrdili s protipehotnimi in protitankovskimi minami. V gorskih predelih so mudžahedini utrjevali obrambne položaje s kamni in skalami, za skrivališča borcev in orožja pa so koristili jame, ki jih je v afganistanskih gorah veliko. (The Russian General Staff, 2002 : 62-63)

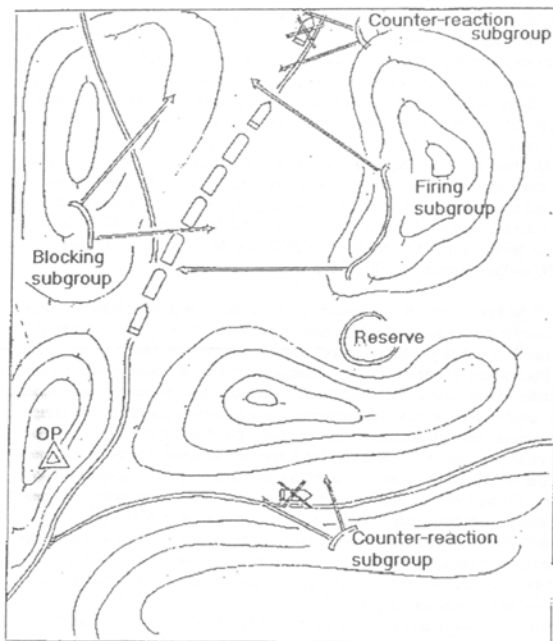
Osnovna in najpogosteje uporabljena oblika bojevanja upornikov v sovjetsko-afganistanski vojni je bila gverilska taktika bojevanja. Izvajala se je po celotnem območju Afganistana, s ciljem povzročati izgube pri vladnih in sovjetskih silah, jih slabiti, izčrpavati in načenjati njihovo moralo. Gverilska taktika je vključevala zasede, naskoke, nenadne napade, miniranja cest, sabotaže, teroristične akcije itd. Intenzivnost gverilskih aktivnosti se je v posameznih letih vojne spreminjala.

9.2.1. Zaseda

Uporniki so uporabljali zasede za uničevanje in zajetje nasprotnikovih oskrbovalnih konvojev ter za uničevanje enot DRA in sovjetskih sil. Mudžahedini so zasede izvajali zelo pogosto. Samo v letih 1985, 1986 in 1987 so uporniki izvedli preko 10.000 zased. Kot po pravilu so postavljali zasede na cestah, gorskih prelazih, kanjonih in zoženih predelih. Zasede mudžahedinov so vedno temeljile na elementu presenečenja. Med samo zasedo so mudžahedini napadali nasprotnika s čela in iz boka. Uporniške enote so bile v zasedi razporejene na več položajih, tako da so lahko napadale nasprotnika, ko se je premikal v koloni, kot tudi takrat, ko se je razvil v bojno formacijo. V urbanih naseljih so mudžahedini zasede postavljali na zoženih cestnih predelih v mestih, svoje ognjene položaje pa so postavili

na strehe višjih zgradb. Največ zased so uporniki izvedli ponoči in pozno popoldne, ko je bil nasprotnik že utrujen in manj oprezen. Hkrati so se ponoči lahko mudžahedini po opravljeni zasedi neopazno umaknili, brez nevarnosti, da jih uniči sovjetsko letalstvo. (The Russian General Staff, 2002 : 65)

Slika 12: Zaseda

Skica prikazuje običajen primer mudžahedinske zasede na konvoj sovjetskih enot (firing subgroup = napadalna podskupina; blocking subgroup = podporna podskupina; counter-reaction subgroup = preprečevalna podskupina; reserve = rezervna podskupina; OP = opazovalnica)

Vir: The Russian General Staff, 2002 : 66

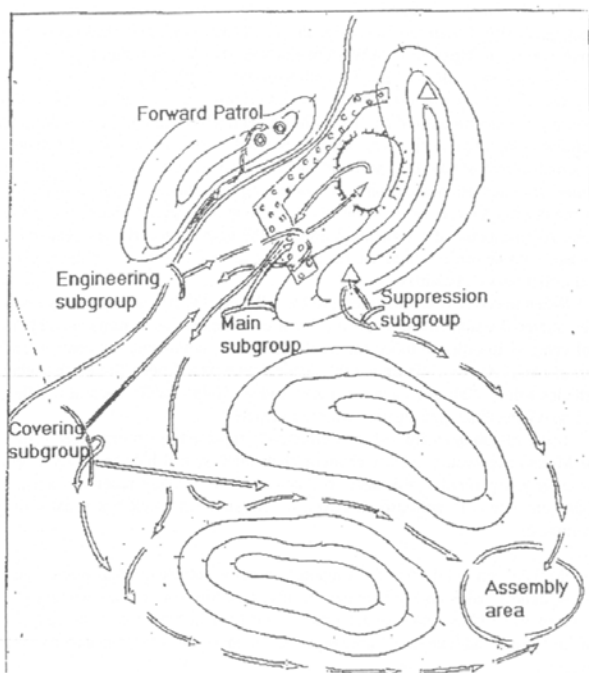
Običajno so zasede izvajale manjše mudžahedinske skupine z 10 do 15 možmi. Njihova bojna formacija je zajemala izvidnike ter 3 do 4 podskupine. Izvidniki so bili razporejeni po bližnjih vzpetinah, pod katerimi so potekali nasprotnikovi konvoji. Izvidniki so bili največkrat kar neoboroženi lokalni prebivalci, pastirji, mnogokrat celo otroci. Osnovni element mudžahedinske zasede je predstavljala napadalna podskupina, ki je vsebovala večino moštva in oborožitve skupine. Locirana je bila v centru zasede, vzporedno s cono uničenja. Položaji napadalne podskupine so se razprostirali v širini od 150 do 300 metrov in so bili skrbno maskirani. Na bokih napadalne podskupine so bili nameščeni bombometi, mitraljezi in ostrostrelci. Dominantne vzpetine pa so bile okrepljene z mitraljezi tipa DShK, s katerimi so lahko uničevali tako zemeljske kot tudi zračne cilje. Poleg napadalne podskupine so bile v zasedi razporejene tudi dve ali tri podporne podskupine in rezerva. Podporne podskupine so preprečevale nasprotniku, da bi se umaknil cono uničenja oziroma, da bi se odločil za drugo smer premika in se tako izognil zasedi. Rezervna podskupina pa je bila namenjena za okrepitev napadalne podskupine, lahko pa tudi za pokrivanje umika mudžahedinov iz mesta

zasede. Uporniška zaseda je mnogokrat vsebovala tudi preprečevalno podskupino, ki je delovala izven same zasede in uničevala nasprotnikove rezervne sile, da te ne bi prišle na pomoč svojim enotam, ki so padle v zasedo. Izvidniki so komunicirali s poveljniki skupin, ki so izvajali zasedo, z avdio in radijskimi signali. V kasnejših obdobjih vojne so namreč mudžahedini že imeli dostop do radijskih naprav, ki so jih dobili iz ZDA, Japonske in zahodnoevropskih držav. (The Russian General Staff, 2002 : 65-67)

9.2.2. Naskok

Naskok je bil drugi pomembni element gverilskega bojevanja mudžahedinov, ki so ga izvajali na manjše nasprotnikove postojanke, baze in vladne institucije. Običajno so naskoke izvajale skupine, ki so štejele od 30 do 35 mož.

Slika 13:

Prikaz mudžahedinskega naskoka na varovano oporišče (forward patrol = prednja patrolja; suppression subgroup = prikrita podskupina; main subgroup = glavna podskupina; engineering subgroup = inženirska podskupina; covering subgroup = podporni podskupina, assembly area = zbirno mesto)

Vir: The Russian General Staff, 2002 : 68

Njihova formacija je bila sestavljena iz prednje patrolje in štirih podskupin, in sicer: prikrite podskupine, glavne podskupine, inženirske podskupine in podporne podskupine. Prednjo patroljo so predstavljali 2 do 3 možje, ki so se gibali peš ali na konjih. Njihova naloga je bila, da se približajo objektu naskoka in temeljito opazujejo. Ko je bila prednja patrolja prepričana, da nasprotnik ne pričakuje napada, je dala signal za premik ostalim podskupinam. Prikrita

podskupina je nato eliminirala stražo in podpirala premik glavne in inženirske podskupine. Inženirska podskupina je imela nalogo odstraniti mine in pokrivati premik glavne podskupine do mesta naskoka, ki ga je nato glavna podskupina uničila ali zasedla. Podporna podskupina je pokrivala umik glavne podskupine iz mesta naskoka, po potrebi pa se je lahko tudi priključila glavni podskupini pri samem naskoku, če je bil nasprotnik močnejši, kot so sprva pričakovali. Med vojno je število mudžahedinskih naskokov na nasprotnikove položaje konstantno naraščalo. V letu 1985 so uporniki izvedli okrog 2.400 naskokov, leta 1986 približno 2.900, leta 1987 pa že preko 4.200. (The Russian General Staff, 2002 : 67-68)

9.2.3. Minsko bojevanje

Ena izmed bistvenih sestavin mudžahedinskega gverilskega bojevanja je bilo vsekakor tudi minsko bojevanje. Uporniki so postavljali mine na vse mogoče cestne komunikacije, da bi zaustavljali premike vladnih in sovjetskih sil in uničevali njihove oskrbovalne konvoje. Glavno pozornost pri postavljanju min so posvečali glavnim cestnim povezavam na smereh Kabul - Kandahar - Herat; Kabul - Hairatan; Kabul - Jalalabad in Kabul - Gardez - Khost. Uporniki so uporabljali razne vrste min in eksplozivov, večinoma tuje proizvodnje. Najpogosteje so mudžahedini postavljali mine na delih cest izven urbanih naselij, gorskih cestah poleg prepadov in na cestah, ki so potekale vzdolž rečnih kanjonov. Način postavljanja min je bil tak, da so mudžahedini na cesto postavili eno protitankovsko mino, okrog nje pa štiri protipehotne mine. Vse mine so seveda dobro zakrili in zamaskirali. Za postavljanje večjega števila min oziroma minskih polj je bila organizirana posebno izurjena skupina štirih do šestih polagalcev min. Ti izurjeni strokovnjaki so svoje znanje v postavljanju min razširili tudi na lokalne prebivalce in celo na otroke, ki so nato lahko po kratkem izobraževanju o minah lahko sami postavljali mine in minska polja. (The Russian General Staff, 2002 : 69-70)

10. VERIFIKACIJA HIPOTEZ IN ZAKLJUČEK

10.1. VERIFIKACIJA HIPOTEZ

1. hipoteza:

Sovjetska zveza je bila mnenja, da so imeli njeni interesi v Afganistanu legitimno osnovo še iz dvajsetih let 20. stoletja, zato je hotela v Afganistanu na oblasti zadržati prosovjetske sile.

Desetletna sovjetsko-afganistanska vojna se je končala leta 1989 z nečastnim umikom sovjetskih sil iz Afganistana. Zakaj je do sovjetske vojaške intervencije v Afganistanu pravzaprav sploh prišlo? Področje Afganistana je bilo predmet ruskega zanimanja že v času carske Rusije, v 19. stoletju. V tistem času sta si področje Afganistana želeli pridobiti tudi Perzija in Velika Britanija, »troboj« za nadzor nad tem območjem pa je v zgodovini poznan tudi kot »velika igra«. Te tri države so se zavedale, da tista, kateri bo uspelo nadzorovati strateško pomembni gorovji Hindukush in Peshawar, bo imela nadzor nad celotnim indijskim polotokom ter dostop do naftnih nahajališč v Perzijskem zalivu. Nadzor nad področjem Afganistana sta si od tistega časa dalje izmenjavali Rusija in Velika Britanija, po koncu 1. svetovne vojne pa je nova Leninova oblast v Sovjetski zvezi pomagala afganistanskemu narodu, da si je v boju proti Britancem izboril neodvisnost. Od tistega trenutka dalje je Sovjetska zveza bolj ali manj stalno vplivala na politiko Afganistana ter mu tudi izdatno gospodarsko pomagala. Po državnem udaru generala Dauda, leta 1973, pa se je Afganistan politično začel oddaljevati od Sovjetske zveze in začel simpatizirati z zahodom, kar pa Sovjetska zveza ni bila pripravljena gledati križem rok. Po novem državnem udaru v Afganistanu leta 1978, ko so v državi izbruhnili množični nemiri, se je Sovjetska zveza odločila zavarovati svoje interese v tej državi z vojaško intervencijo. Intervencija je bila izvedena po vzoru sovjetskih intervencij na Madžarsko in Češkoslovaško, njen cilj pa je bila izvedba državnega udara v Afganistanu in vzpostavitev prosovjetsko orientiranega režima v državi. To je sovjetom v Afganistanu brez težav uspelo. Sovjetsko vojaško vodstvo je menilo, da se bodo razmere v Afganistanu po vojaški intervenciji in zamenjavi oblasti tako hitro uredile kot v prejšnjih dveh primerih, vendar so se ušтели. Samo intervencijo v Afganistanu je sovjetski politični vrh opravičeval z dejstvom, da so Afganistanu pomagali do samostojnosti leta 1919 ter s sovjetsko pomočjo tej državi od tedaj naprej. Politični dogodki v Afganistanu

med leti 1973 in 1978, pa so po sovjetskem gledanju tako ogrozili sovjetske interese v tej državi, da se je bila ta prisiljena odločiti za vojaško akcijo. Upoštevajoč zgoraj omenjeno, lahko prvo hipotezo, da je bila Sovjetska zveza mnenja, da imajo njeni interesi v Afganistanu legitimno osnovo še iz dvajsetih let 20. stoletja, zato je hotela v Afganistanu zadržati na oblasti prosovjetske sile, v celoti potrdim.

2.hipoteza:

Intervencija se je postopoma razvila v gverilsko vojno, na katero sovjetsko vojaško vodstvo ni bilo pripravljeno.

Sovjetskim silam (40. armadi), je uspelo hitro in dokaj brez težav zasesti Afganistan. Mudžahedinski uporniki so bili v začetnih bojih proti tujemu agresorju neuspešni, zato so se odločili za spremembo načina bojevanja proti sovjetskim enotam, s katerimi so sodelovale tudi afganistanske vladne vojaške enote. Sprejeli so gverilski način bojevanja, katerega se običajno poslužuje izrazito šibkejši nasprotnik v oboroženem spopadu. Mudžahedinski uporniki so svoje sile in baze premakniti v težko dostopne gorate predele in z nenadnimi zasedami in naskoki napadati slabo mobilne sovjetske enote, ki niso bile pripravljene na gverilski način bojevanja na zahtevnem goratem terenu. Tako so uporniki začeli dosegati vse večje vojaške uspehe, sovjetske sile pa vse večje izgube vojaškega osebja in vojaške tehnike. V tistem času je sovjetskemu vojaškemu vodstvu končno postalo jasno, da hitre vojaške zmage ne bo. Zlasti tudi zaradi dejstva, da je postajala vojaška pomoč upornikom z zahoda in iz sosednjih držav iz leta v leto vojne večja. Sprejetje gverilskega načina vojskovanja je bil tako ključni moment sovjetsko-afganistanske vojne, osnova za s sovjetske strani nepričakovano dolgo desetletno vojno in konec koncev tudi za njihov poraz.

Zakaj je gverilsko bojevanje vojaško, tehnično in gospodarsko toliko šibkejšega nasprotnika sovjetskim silam povzročalo toliko težav, da so se po desetih letih neuspehov morali odločiti za umik iz Afganistana? Razlogov za to je več. Potrebno je poudariti, da je bilo sovjetsko vojaško vodstvo kljub obširnim pripravam na intervencijo v Afganistanu, praktično zelo slabo pripravljeno na situacijo, ki se je kasneje odvijala v vojni. Miselnost sovjetskih vojaških strategov v tistem času je bila orientirana na klasične, kovencionalne vojne, ki naj bi se vodile na klasičnem bojišču (Evropa in Sovjetska zveza do Urala), medtem ko niso nobene pozornosti posvetili gverilskemu boju na težavnem, goratem terenu. Moč sovjetskih enot, ki

so posredovale v Afganistanu so predstavljale oklepnomehanizirane in motorizirane enote, ki so imele veliko težav z mobilnostjo v goratem Afganistanu in so bile velikokrat lahke tarče zased mudžahedinskih upornikov. Velika napaka sovjetske armade je bila neustrezna priprava njihovih vojakov na vojno, ki jih je čakala. Sovjetski vojaki so bili izurjeni za klasično vojskovanje na ravninskem evropskem terenu, zato so bile razmere in način bojevanja, s katerim so se srečali v Afganistanu, zanje popolna neznanka. Zadnji pomemben razlog za neuspeh sovjetskih enot v Afganistanu, pa je bilo podcenjevanje nasprotnika. Sovjetsko intervencijo so načrtovali vojaški poveljniki, ki so načrtovali in izvedli tudi napad SZ na Češkoslovaško ter pričakovali iste uspehe kot na Češkoslovaškem. Sovjetski vojaški vrh pri načrtovanju intervencije ni posvetil nobene pozornosti analiziranju gverilskega bojevanja v vietnamski vojni, kjer so ZDA doživele podoben vojaški poraz, kot je čakal SZ v Afganistanu. Kot podcenjevanje smatram dejstvo, da sovjetske oborožene sile, ob napadu na Afganistan, niso premogle niti enega taktičnega priročnika o značilnostih gverilskega bojevanja in o tem, kako se zoperstaviti nasprotniku, ki se bojuje na takšen način. Upoštevajoč omenjene dejstva, lahko drugo hipotezo, ki trdi, da se je intervencija postopoma razvila v gverilsko vojno, na katero sovjetski vojaški vrh ni bil pripravljen, potrdim.

3.hipoteza:

Afganistan je bil vojaški poligon, na katerem se je preizkušala oborožitev in usklajevala taktika vojskovanja.

Tretja hipoteza se je skozi diplomsko delo, prav tako kot prva in druga hipoteza, v celoti potrdila. Afganistan se je v desetih letih vojne resnično pokazal kot vojaški poligon, na katerem se je preizkušala oborožitev. Če najprej pogledamo, kako je oborožitev v Afganistanu preizkušala sovjetska 40. armada. Sovjetske sile so v desetletju vojne veliko preizkušale in spreminjale vrste svoje oborožitve. Največ preizkušanja in zamenjevanja je bila deležna pehotna oborožitev sovjetskih enot. Literatura navaja, da so v desetih letih vojne sovjetske enote zamenjale kar sedem vrst jurišnih pušk, več vrst mitraljezov in puškomitraljezov ter številne različice ročnih bomb. Sovjetske sile so v Afganistanu prvič v praksi uporabile avtomatske bombomete AGS-17, protipehotne mine usmerjenega delovanja in zaščitne jopiče. Veliko preizkušanja oborožitvenih sistemov je bilo deležno tudi letalstvo. Bojna naloge so opravljala letala MiG-21, MiG-23, MiG-27 ter Su-17 in Su-25. Novejši letali MiG-27 in Su-25 sta bili prvič praktično preizkušeni prav v tej vojni. Praktično vrednost sta v tej

vojni dokazala tudi bojni helikopter Mi-24 in posebna izvedenka letala za zgodnje odkrivanje in obveščanje Il-76. V kasnejšem obdobju vojne je sovjetsko vojaško letalstvo začelo uporabljati lasersko vodljive rakete, ki so bile precej bolj natančne in učinkovite od nevodljivih raket. Sovjetske enote so med vojno uporabile tudi več vrst in različic tankov, oklepnih transporterjev in bojnih vozil pehote. Poleg že omenjene sovjetske oborožitve uporabljene v vojni, ki jo navaja literatura, obstajajo tudi posredni dokazi o sovjetski uporabi biološkega in kemičnega orožja v Afganistanu, ki pa niso potrjeni. Torej skupno gledano, so sovjetske enote v Afganistanu množično zamenjevale obstoječo in preizkušale novo oborožitev.

Podobno velja tudi za mudžahedinske upornike. Uporniki so začeli vojno z zelo zastarelim orožjem, katerega so v času vojne nadomeščali in dopolnjevali z novejšim in sodobnejšim orožjem. Slednje je prihajalo v roke upornikom s strani držav podpornic mudžahedinov v boju proti sovjetskim silam in enotam DRA. O vrstah oborožitve, ki so jo imeli uporniki ni veliko podatkov, je pa znano, da so imeli jurišne puške AK-47 in AKOM, ki so zamenjale stare britanske puške Lee Enfield. Poleg teh pušk so razpolagali tudi z manjšim številom jurišnih pušk AK-74 in AKS, kalibra 5,45 mm. Od avtomatskih orožij so imeli uporniki tudi češkoslovaške lahke puškomitraljeze ZB 26, kalibra 7,92 mm in britanske puškomitraljeze »bren«, težke mitraljeze DShK, kalibra 12,7 mm ter ZGU-1 in ZPU-1, kalibra 14,5 mm. Protitankovska orožja so bila običajno raketni lanserji RPG-7, kitajske in sovjetske verzije (Ostojić, 1987 : 137). V letu 1986 so uporniki začeli uporabljati tudi ameriške protiletalske rakete »stinger« in »redeye«, s katerimi so uspešno omejevali učinkovitost sovjetskih helikopterjev Mi-24 v boju. (Roy, 1991 : 23). Poleg omenjene oborožitve so imeli uporniki tudi nekaj tankov T-54 in T-55, bojnih vozil pehote BMP-1, oklepnih transporterjev BTR-60 PB, nekaj havbic D-30 in M-30, kalibra 120 mm ter nekaj topov 76,2 mm (Ostojić, 1978 : 138). Skratka, tudi na mudžahedinski strani je bilo veliko preizkušanja in zamenjavanja oborožitve. Sile DRA so vojno začele z svojo lastno oborožitvijo, ki je bila večinoma sovjetskega izvora, tokom vojne pa so jih sovjetske sile opremile tudi z njihovim najsodobnejšim orožjem.

Kar se tiče drugega dela tretje hipoteze, ki pravi, da je bil Afganistan prizorišče, na katerem se je v času vojne spreminjala in usklajevala vojaška taktika, lahko tudi ta del hipoteze potrdim. V prvih mesecih vojne, so se uporniki proti sovjetskim enotam bojevali na klasičen način. Vztrajali so v direktnih spopadih z večjimi silami. Ta način bojevanja, proti vsaj na začetku

vojne materialno izrazito močnejšemu nasprotniku, ni bil uspešen. Izgube na strani upornikov so bile velike, zato so se njihovi vodje odločili za spremembo taktike. Svoje enote in vojaške baze so premaknili v težko dostopne gorate predele, razbili svoje formacije na manjše in izredno mobilne enote, ki so izvajale gverilski način bojevanja. Gverilska taktika bojevanja upornikov je temeljila na zasedah, naskokih, minskemu bojevanju, terorističnih akcijah in napadih na konvoje, ki so se večinoma izvajali ponoči, s čimer so mudžahedini pri nasprotniku še povečali dejavnik presenečenja. Na drugi strani so sovjetske enote, katerih moč so predstavljali tanki in oklepna vozila, v težko prehodnih območjih izgubile svojo učinkovitost. Uspešnost upornikov pri izvajanju gverilskega načina bojevanja, je bila v veliki meri pogojena s sodelovanjem in podporo lokalnega prebivalstva. Lokalno prebivalstvo jih je oskrbovalo s hrano, jim nudilo skrivališča za orožje, itd., mnogokrat pa so bili neoboroženi lokalni prebivalci (pastirji, otroci) tudi izvidniki, opazovalci in kurirji, ki so pomembno vplivali na uspešnost gverilskih vojaških aktivnosti.

V desetletju vojne v Afganistanu, je vojaško taktiko spreminjala in usklajevala tudi sovjetska 40. armada. Sovjetske sile so zasedle Afganistan zelo hitro in skoraj brez večjih izgub. Najprej so v Afganistanu posredovale zračnodesantne enote, ki so zasedle ključne stavbe v prestolnici Kabul in odstavile predsednika Amina. Kopenske sile 40. armade so prestopile afganistansko mejo pri mestih Kushka in Termez, 27. decembra 1979 in so v nekaj dneh nadzorovale celotno cestno omrežje v Afganistanu. Sovjetski vojaški vpad v Afganistan, je bil klasičen primer kombinirane operacije zračnodesantnih in kopenskih sil. Zračnodesantne enote so s svojim delovanjem omogočile zavzetje najpomembnejših letališč in ustvarile pogoje za hiter prodor mehaniziranih enot. Po začetnih vojaških uspehih pa so sovjetske enote naletale na težave. Nasprotnik se je umaknil v težko prehodna gorata območja in začel izvajati gverilsko bojevanje. Na takšnega nasprotnika pa sovjetske enote niso bile pripravljene. Bile so pripravljene na klasično vojno na ravninskem vojskovališču, ne pa na gverilsko vojno v goratih območjih. Hkrati so njihove enote temeljile na motoriziranih in mehaniziranih silah, ki so bile na goratih terenih Afganistana bolj ali manj neučinkovite. Vse skupaj se je odrazilo v velikem številu sovjetskih žrtev na začetku vojne. Sovjetski vojaški vrh je kmalu spoznal napako in začel spreminjati vojaško taktiko boja proti upornikom. Sovjetske enote so tako od leta 1982 izvajale ofenzive proti upornikom na drugačen način. Operacije so začele s kombinacijo letalskega in artilerijskega obstreljevanja nasprotnika, nato so s helikopterji izkrcali del enot za nasprotnikov hrbet, da so upornike odrezali od oskrbovalnih poti, šele nato so udarili z mehaniziranimi in motoriziranimi enotami. Rezultat te taktike je bil zgolj v večjih

izgubah na obeh straneh, medtem ko večjih osvajanj terena tudi ta taktika sovjetskim enotam ni prinesla. V letih 1984 in 1985 so sovjetske enote proti upornikom začele množično uporabljati helikopterske enote, ki so bile nekaj časa najučinkovitejše orožje proti gverilcem. Učinkovitost helikopterskih enot so mudžahedini omejili z uporabo raket »stinger« in »snapper«. Torej tudi sovjetska 40. armada je v desetletju vojne v Afganistanu večkrat spreminjala taktiko proti gverilskim upornikom, vendar jim tudi to ni prineslo večjega uspeha. Glede na omenjeno, lahko tudi drugi del tretje hipoteze v celoti potrdim.

4.hipoteza:

Možnosti za vojaško zmago ene ali druge strani so se z uspešno uporniško gverilsko taktiko vojskovanja udeležale kot "pat pozicija".

V analizah sovjetsko-afganistanske vojne se večkrat pojavlja izraz »pat pozicija«. Pojav t.i. pat pozicije se v sovjetsko-afganistanski vojni pojavlja v dveh kontekstih in sicer, kot izenačenost med stranema udeležanima v vojni, oziroma v dejstvu, da nobena stran v oboroženem boju ni mogla doseči neke konkretnejše prednosti, ki bi vodila do zmage nad nasprotnikom in do konca vojne, ter v kontekstu prekinitve ognja stani udeležanih v spopadu, oziroma v začasnem premirju. Osnova za t.i. pat pozicijo je bila uspešna uporniška gverilska taktika. Gverilci so umaknili svoje baze v težko dostopne predele, razbili svoje formacije na manjše gverilske skupine in začeli postopoma in sistematično napadati in uničevati nasprotnika. S tem ko so se premaknili v gorate predele, so močno omejili uporabo in učinkovitost sovjetskih enot in enot DRA, katerih glavno moč so predstavljale oklepnomehanizirane enote. Celotno sovjetsko-afganistansko vojno bi tako lahko označil kot »pat pozicijo«, oziroma stanje približne izenačenosti nasprotnih si strani. Obstajale so posamezne faze vojne, v katerih je katera od strani v boju uspela prevzeti iniciativo in dosežati večje uspehe nad nasprotnikom, vendar običajno s takšnimi izgubami, da je morala iniciativo za določen čas opustiti, kar je izkoristil nasprotnik, da se je okrepil. Posledica je bila nova izenačenost oziroma nova pat pozicija. V okviru konteksta pat pozicije kot prekinitve ognja oziroma premirja, pa lahko v desetletni sovjetsko afganistanski vojni najdemo dve večji pat poziciji. Prva se je zgodila januarja leta 1983, ko je sovjetska stran podpisala 12-mesečno prekinitvev ognja z gverilskim vodjem Ahmedom Massoudom, vodjo afganistanskega upora v dolini Panjšir. Druga večja prekinitvev ognja med nasprotnima si stranema pa bila leta 1985, ko je vlada DRA zgladila spore z nekaterimi upornimi plemeni in jih odvrnila od oboroženega

boja. Obe prekinitvi ognja nista trajali dolgo, kajti sprti strani sta čas prekinitve sovražnosti izkoristili zgolj za popolnitev svojih enot in za priprave za nadaljevanje vojaških aktivnosti. Upoštevajoč našeta dejstva, lahko tudi to hipotezo v celoti potrdim.

10.2. ZAKLJUČEK

Intervencija Sovjetske zveze v Afganistanu se je začela 24. decembra 1979 in se je nepričakovano zavlekla v desetletno krvavo vojno, ki je trajala do 15. februarja 1989, ko je zadnja sovjetska enota zapustila afganistanski teritorij. Vzroki za intervencijo, faze vojne, taktični uspehi oziroma neuspehi strani v spopadu, njihova oborožitev, sestava enot itd., so bile v nalogi že analizirane in večkrat poudarjene, zato jih na tem mestu ne bi ponovno ponavljal. Bom pa predstavil nekatere pomembne značilnosti in posledice desetletne krvave vojne v Afganistanu.

V desetih letih vojne je na vojskovališču v Afganistanu sodelovalo skupaj okoli 562.000 vojakov in okrog 80.000 častnikov. Zahodna literatura navaja, da naj bi sovjetske nepovratne človeške izgube šteje med 13.000 do 15.000 sovjetskih vojakov, ki so umrli med spopadi ali izginili v boju (2 do 2,3 % vseh pripadnikov sovjetske vojske, ki so sodelovali v vojaških aktivnostih v Afganistanu). Sovjetske povratne izgube pa predstavlja okoli 469.685 (73 %) pripadnikov sovjetske vojske, ki so bili v vojni ranjeni, oziroma so zboleli (Dakič, 2002 : 53). Zanimivo je, da podatki, katere je nedavno objavil ruski generalštab kažejo, da je bilo število sovjetskih žrtev v vojni dvakrat večje kot objavljajo zahodni viri. Po podatkih ruskega generalštaba naj bi v vojni v Afganistanu umrlo okrog 26.000 vojakov in okoli 3.000 častnikov. Glede na to, da je ruska stran dolgo časa prikrivala podatke in podrobnosti o vojni v Afganistanu, ki jim ni ravno v ponos, bi utegnili biti ti podatki bolj verjetni, s predpostavko, da je bilo realno število sovjetskih žrtev v vojni verjetno še nekoliko višje. Poleg bojnih in drugih poškodb so med pripadniki sovjetskih enot razsajale tudi različne bolezni kot so griža, meningitis, pljučnica, vročinski udari in bolezni srca, ki so bile posledica surovih razmer, v katerih so potekali boji ter posledica nizke higijene, slabe prehrane in težkih življenjskih razmer. Mnoge pripadnike sovjetskih enot je stresno okolje vodilo v alkoholizem in uživanje mamil. Vse to je ob neuspehih na bojišču še dodatno razkrajalo moralo sovjetskih enot.

Sovjetske izgube v tehniki je težko natančno oceniti, obstajajo pa približni podatki ki kažejo, da naj bi sovjetske enote v Afganistanu izgubile okrog 118 letal, 333 helikopterjev, 147 tankov, 1314 oklepnih vozil pehote, 433 kosov artilerijskih orožij različnih kalibrov, 510 inženirskih vozil in 11.369 tovornjakov, h katerim je treba prišteti še veliko količino osebnega strelnega orožja in streliva. (Grau in Nawroz, 1996 – <http://www.bdg.minsk.by/cegi/N2/Afg/Waraf.htm>)

Izgube na strani mudžahedinskih upornikov in enot DRA je še težje oceniti. Vojna naj bi terjala okrog 1,3 milijona življenj Afganistancev, medtem ko je okoli 5,5 do 6 milijonov civilnih prebivalcev zaradi strahot vojne zapustilo državo in se zateklo v sosednji Pakistan in Iran (Grau in Nawroz, 1996 – <http://www.bdg.minsk.by/cegi/N2/Afg/Waraf.htm>). Podatkov o materialnih izgubah na mudžahedinski strani pa skoraj ni na voljo.

Žrtve in izgube na obeh straneh v vojni so bile torej ogromne. Tu se poraja vprašanje, kako je mogoče, da je Sovjetska zveza, ki je bila v tistem času verjetno celo najmočnejša vojaška sila na svetu, v sodelovanju z vladnimi afganistanskimi enotami, doživela tako klavrno usodo v vojni proti vojaško in materialno izrazito šibkejšim mudžahedinskim upornikom? Razlogov za to je bilo več, ključni pa so sledeči:

Enote 40. armade, njihova oborožitev, oprema in usposobljenost, so bile predvidene za kratkotrajno konvencionalno vojno visoke intenzivnosti, ki naj bi se vodila na evropskem ali kitajskem bojišču. Sovjetska 40. armada ni bila pripravljena na težak, gorat teren, čvrstost nasprotnika in dolgotrajnost vojne. Lahko bi dejal, da je bila organizacija, oborožitev in oprema v praksi celo neprimerna za uporabo v Afganistanu. Armada bi potrebovala manjše število tankov in večje število helikopterjev, manjše število sistemov zračne obrambe in več izvidniških, logističnih, transportnih in sanitetnih enot. V taktičnem smislu so bile sovjetske enote in njeni pripadniki katastrofalno pripravljene na intenzivno gverilsko bojevanje. Sovjetski poveljniki so se običajno bojevali in poveljevali iz dokaj dobro zaščitenih oklepnih vozil BMP in BTR, iz katerih niso imeli dovolj velikega pregleda nad svojimi enotami in nad potekom bitk. Iz teh varovanih »skrivališč« so se prikazali le v skrajnih primerih. Način po katerem so se sovjetske enote bojevale v Afganistanu, bi bil mogoče uspešen proti nasprotnikom držav članic NATO ali Kitajski, ne pa proti gverilcem v osrčju gora in na puščavskih območjih. Sovjetsko orožje je bilo konstruirano na način, da je omogočalo disperzijo velike količine ognja v kratkem času, ki naj bi prisilil nasprotnika, da bi se moral

boriti z glavo navzdol, medtem pa bi bojna vozila pregazila njegove položaje. Izkazalo pa se je, da so boji v Afganistanu zahtevali orožja večjega dometa, ki bi nasprotnika ubilo in ne povzročilo, da se je le ta skrnil ali razbežal. Hkrati so se mudžahedini le izjemoma bojevali pozicijsko in so dali nasprotniku le malo možnosti, da jih je lahko pregazil z bojnimi vozili. Skratka sovjetski vojaški poveljniki, ki so pripravili napad in nato vodili samo vojno, so se v primeru Afganistana odločili za izrazito neustrezne postopke, ki so vodili do nepričakovanega konca. Sovjetska vlada in sovjetsko vojaško vodstvo je v intervenciji na Afganistan naredilo še eno veliko napako in sicer, ni upoštevalo afganistanskih nacionalno-zgodovinskih dejavnikov. Če bi jih, bi vedeli, da so se Afganistanci stoletja uspešno upirali zavojevalcem in da, je bil zadnji vojskovodja, kateremu jih je uspelo popolnoma pokoriti, Aleksander Veliki. Narava Afganistancev je taka, da smatrajo vsakega tujca v državi, ki nosi orožje za sovražnika, proti kateremu se je potrebno boriti. Sovjetsko vojaško vodstvo pa je bilo pri tem zelo neprevidno. Večina sovjetskih vojakov, kateri so se borili v Afganistanu, so bili Sovjeti iz centralne Azije. Sovjetsko poveljstvo je bilo namreč mnenja, da bodo vojaki iz teh predelov SZ lažje sprejeli etnične posebnosti Afganistancev. Prisotnost oboroženih Sovjetov iz centralne Azije v Afganistanu pa je pri domačinih izzvala ravno nasprotni efekt. Znano je namreč, da so bila afganistanska plemena zgodovinski sovražniki Uzbekov, Tadžikov in Turkmenov iz centralne Azije, njihova prisotnost v Afganistanu pa je afganistansko prebivalstvo le še dodatno podžgala v boju proti sovjetskim napadalcem. Moje mnenje je, da so to tudi ključni razlogi za neuspeh sovjetske intervencije v Afganistanu. Pri tem ne gre zanemariti gorečega boja upornikov, ki so se sovjetski armadi zoperstavili z do potankosti izdelano gverilsko taktiko bojevanja, pri izvajanju katere jim je pomagalo tudi poznavanje in izkoriščanje zahtevnega domačega terena. V nalogi sem najmanj pozornosti namenil vladnim enotam DRA, o katerih je na voljo tudi najmanj kredibilnih podatkov. Sovjetske enote so bile v začetku vojne Afganistanu mišljene kot zgolj pomoč vladnim enotam DRA, da bodo le-te lažje opravile z uporniki. Zgodilo pa se je ravno obratno. Enote DRA so imele v vojni le obrobno vlogo ker so bile nezanesljive, njihovi člani so množično prestopali na stran upornikov tako, da je bila glavnina operacij proti upornikom na strani sovjetskih sil. Zaradi omenjenih dejstev sem vladnim silam DRA v nalogi tudi namenjal najmanj pozornosti.

11. VIRI

11.1. SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE

1. Bergen, Peter L. (2001) Holy War Inc. New York: The Free Press.
2. Grau, Lester W. (1998) The Bear Went Over the Mountain. Soviet Combat Tactics in Afghanistan: Foreign Military Studies Office Fort Leavenworth, Kansas. London: Frank Cass.
3. Jalali, A. in Grau, Lester W. (2000) The Other Side of the Mountain. Mujahideen Tactics in the Soviet-Afghan War. Volume I:
4. Junger, Sebastian (2002) Ogenj. Učila.
5. Kakar, Hassan M. (1995) Afghanistan. The Soviet Invasion and the Afghan Response, 1979 –1982. Los Angeles: University of California Press Berkeley and Los Angeles.
6. Laqueur, WALTER (1976) GUERRILLA. A Historical and Critical Study: Westview Press, Inc. : Boulder.
7. Liddell Hart, B. H. (1991) The Classic book on Military Strategy (second revised edition): Meridian book.
8. Ostojčić, Mile (1987) Velika igra. Afganistan. Zagreb: ALFA.
9. Roy, Olivier (1991) The Lessons of the Soviet/Afghan War: ADELPHI PAPERS 259. Oxford : Brassey,s.
10. The Russian General Staff (2002) The Soviet – Afghan War. How a Superpower Fought and Lost: University Press of Kansas.

11.2. SERIJSKE PUBLIKACIJE

1. Afghan Rhombus (1996) Su-25 Frogfoot development and combat testing by Alexey Zakharov. Air Forces Monthly (6), 37-40.
2. Air war over Afghanistan (2001) The Russian Vietnam. Air Forces Monthly 01 (12), 63-66.
3. Arsić, Stanislav (1987) Drago plačane izkušnje: Sovjeti v Afganistanu (1.). Naša obramba (10), 54-55.

4. Arsić, Stanislav (1987) Tanki so morali prvi domov: Sovjeti v Afganistanu (2.). Naša obramba (11-12), 68-69.
5. Arsić, Stanislav (1988) Ogrožena strategija umika: Sovjeti v Afganistanu. Naša Obramba (11-12), 64-66.
6. Castella, Paul (1989) News from the forbidden country. Part 2: battle with the Mujahedin. International Defense Review (5), 571-576.
7. Dakič, Drago (2001) Tako so se vojskovali Sovjeti 1979-1989 (1. del): Spomini na afganistanska leta. Revija Obramba (12), 22-25.
8. Dakič, Drago (2002) Tako so se vojskovali Sovjeti 1979-1989 (2.del):Vojna, ki je ni bilo možno dobiti. Revija obramba (1), 52-55.
9. Franko, Ivan-Iztok (1980) Ne v hladno vojno - k načelom OZN!: Afganistan-vzrok ali posledica blokovskega soočanja?. Naša obramba (2), 6-9.
10. Hilsman, Roger (1993) Guerrilla Warfare. Military Review (3), 51-59.
11. Hyman, Anthony (1984) The struggle for Afghanistan. The World Today (7), 276-284.
12. Isby, David C. (1989) The Soviet RPG-22 LAW: In Action in Afghanistan. Jane,s Soviet Intelligence Review (4), 182.
13. Isby, David C. (1991) Airstrikes on Afghanistan 1989-91. Jane,s Intelligence Review (11), 506-507.
14. Iveković, Ivan (1980) Afganistan. Naše teme (3), 211-217.
15. Jane,s Defence Review (1983) Jane,s Information Group Limited, 4/83
16. Kamrany, Nake M. (1982) Afghanistan Under Soviet Occupation. Current History št. 475, 218-222.
17. Khalilzad, Zalmay (1985) The Soviet Dillema in Afghanistan. Current History št. 504, 334-337.
18. Krakowski Elie D. (1985) Defining Success in Afghanistan. The Washington Quarterly (2).
19. Newell, Richard S. (1980) Soviet intervention in Afghanistan. The World Today (7), 250-258.
20. Posebne sile za posebne naloge (1989) Sovjetske sile za posebne naloge v Afganistanu. Naša obramba (11), 73-75.
21. Sovjetske enote: nasprotnik in zaveznik hkrati (1986) Sovjetska vojaška izkušnja v Afganistanu- skozi ameriški pogled (povzeto po Military Review). Naša obramba (12), 76-78.

22. The Military Balance (1980-81) The International Institute for Strategic Studies. London: Oxford University Press, 9-65.
23. Zmaga, poraz ali časten umik? (1986) Sovjetska vojaška izkušnja v Afganistanu – skozi ameriški pogled (povzeto po Military Review). Naša Obramba (11), 58-60.
24. Yardley, Michael (1987) Afghanistan – a first hand view. International Defense Review (3), 275-277.

11.3. ELEKTRONSKI VIRI

1. Afghan Web
<http://www.afghan-web.com/gallery/hero.jpg>
<http://www.afghan-web.com/gallery/mujahidrpg.jpg>
2. Afghanistan War
<http://www.infoplease.com/ce6/history/A0802662.html>
3. Arab Veterans of the Afghan War (1995) Jane's Intelligence Review 95 (4), 175.
<http://www.dalitstan.org/mughalstan/mujahid/veterans.html>
4. Artillery and Counterinsurgency: The Soviet Experience in Afghanistan.
<http://call.army.mil/fmso/fmsopubs/issues/arty/arty.htm>
5. FAS
http://www.fas.org/man/dod-101/sys/land/row/t-72-DNST8210887_JPG.jpg
http://www.fas.org/man/dod-101/sys/land/row/bmp2_2.jpg
6. Grau, Lester W. in Jorgensen William A. (1998) Guerrilla Warfare and Land Mine Casualties Remain Inseparable. United States Army, Foreign Studies Office, Fort Leavenworth, Kansas, USA.
<http://call.army.mil/fmso/fmsopubs/issues/guerwf/guerwf.htm>
7. Grau in Jorgensen (1997) Beaten By The Bugs : Afghan War Experience.
<http://cgsc.army.mil/milrev/english/novdec97/grau.htm>
8. Jalali, Ali A. (2001) Afghanistan : The Anatomy of an Ongoing Conflict.
<http://carlisle-www.army.mil/usawc/Parameters/01spring/jalali.htm>
9. Nawroz, Yahya Mohammad in Grau, Lester W. (1996) The Soviet War in Afghanistan: History and Harbinger of Future War?. United States Army, Foreign Studies Office, Fort Leavenworth, Kansas, USA.
<http://www.bdg.minsk.by/cegi/N2/Afg/Waraf.htm>

10. The World Factbook (2001)

<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/>

11. Turbiville Graham H.(1988) Ambush! The Road War in Afghanistan.

<http://call.army.mil/fmso/fmsopubs/issues/ambush-road/ambush-road.HTM>

12. The World Factbook (2001)

<http://www.cia.gov/cia/publications/factbook/>

13. UT Library Online

http://www.lib.utexas.edu/maps/cia01/afghanistan_sm01.jpg

11.4. PRIROČNIKI

1. Atlas sveta (1990). The Times. Ljubljana: Cankarjeva založba.
2. Leksikon Cankarjeve založbe (1998) Ljubljana: Cankarjeva založba.
3. Vojna enciklopedija (1978) Vojnoizdavački zavod. Beograd, 50-53, 208.
4. Britannica (2001) Deluxe Edition CD-ROM.